

Forum Nauczycieli

Styczeń-Marzec

KWARTALNIK

1 (63) 2017

ISSN 1641-9073

W TYM WYDANIU:

- O KONFLIKCIE
- O ZMIANIE
- O ODPOWIEDZIALNOŚCI
- O PEDOFILII
- O DZIAŁANIACH WYCHOWAWCZYCH
- O KSZTAŁCENIU ZAWODOWYM
- O EDUKACJI REGIONALNEJ
- PROPOZYCJE

Foto: www.fotolia.com

FORUM NAUCZYCIELI

Nr 1 (63) 2017

Kwartalnik

Regionalnego Ośrodka Doskonalenia
Nauczycieli „WOM”

Redaktor naczelny:

Bohdan Doboszyński

Zespół redakcyjny:

Anna Zakrzewska-Zamora
Iwona Kruszevska-Stoły

Współpraca merytoryczna:

Zespół doradców metodycznych
języka polskiego

Redakcja i korekta:

Iwona Kruszevska-Stoły

Projekt okładki:

Bożena Kik, Karina Łopata

Skład komputerowy, druk:

Drukarnia Archidiecejalna
w Katowicach
ul. Wita Stwosza 11
40-042 Katowice
www.drukarch.com.pl

Wydawca:

Regionalny Ośrodek Doskonalenia
Nauczycieli „WOM” w Katowicach
(Akredytacja Śląskiego Kuratora
Oświaty KB.ZA.AD.42018/1/05
8 lutego 2005)

Adres Redakcji:

Regionalny Ośrodek Doskonalenia
Nauczycieli „WOM”
40-132 Katowice
ul. kard. Wyszyńskiego 7
tel. (32) 203 59 67 w. 201
fax (32) 258 18 52
e-mail: forum@womkat.edu.pl

© Copyright by Regionalny Ośrodek
Doskonalenia Nauczycieli „WOM”
w Katowicach

Nakład: 500 egz.

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść
artykułów, ogłoszeń i reklam oraz zastrzega
sobie prawo skracania tekstów. Materiałów
niezamówionych nie zwracamy. Za nadesłane
materiały redakcja nie wypłaca honorariów.

Od Redakcji	2
I. O konflikcie KRZYSZTOF BEDNAREK Zmieniać unikając konfliktów	3
II. O zmianie EWA JAKUBOWSKA Szkoła w obszarze trzech ustaw, czyli jak „oswoić” kilkaset artykułów i paragrafów nowych przepisów	5
III. O odpowiedzialności JERZY GRAD Odpowiedzialność prawna nauczycieli	9
IV. O pedofilii SEBASTIAN KORECKI Oświata wobec zjawiska pedofilii	12
V. O działaniach wychowawczych MONIKA BEDANRSKA-BAJER, MARIA GUZIK, WIESŁAWA SZOPA, BEATA SZYDŁOWSKA, MAŁGORZATA WIERZBICKA, JOANNA ŻUREK, CEZARY LEMPA W jaki sposób realizujemy działania wychowawcze w szkole? Propozycja przeprowadzenia kontroli	16
VI. V. O kształceniu zawodowym MARIA KACZMAREK Formy pracy młodzieży i dorosłych w kształceniu praktycznej nauki zawodu	21
VII. O edukacji regionalnej ŁUCJA STANICZEK Co nowego w edukacji regionalnej? Edukacja regionalna – plan rozwiązania systemowego	23
VIII. Propozycje MONIKA ŻABKA Nie rzucaj słów na wiatr! – czyli frazeologia w życiu człowieka URSZULA WYKURZ Kontyngent na rzecz kreatywności PIOTR POCHEL Bóg Różewicza (scenariusz lekcji języka polskiego) MICHAŁ LEGIERSKI Z metodą w programowanie wczesnoszkolne. Innowacja pedagogiczna ELŻBIETA KASPRZYSZAK Promocja czytelnictwa w bibliotece szkolnej IV Liceum Ogólnokształcącego im. gen. S. Maczka w Katowicach	25 29 32 36 38

Szanowni Państwo –
Dyrektorzy szkół i placówek oświatowych,
Nauczyciele i Sprzymierzeńcy oświaty

W połowie miesiąca wydawało mi się, że nietrudno będzie napisać tegoroczny marcowy felieton. Po pierwsze – można przecież zacząć tradycyjnie od wiosny, a potem jakoś inteligentnie rozwinąć ten wątek. Po drugie – reforma oświaty, zarówno w aspekcie organizacyjnym, jak i programowym, daje duże pole do przemyśleń i dyskusji. Po trzecie – na szkolnictwie przecież znają się wszyscy, więc pewnie będzie można zainteresować wielu odbiorców. Przyszedł jednak koniec marca i żaden z pomysłów nie chciał się zmaterializować. Wiosna pojawiła się w całej okazałości, więc coś więcej dodawać. Ministerstwo, organy prowadzące, dyrektorzy szkół pracują nad wdrażaniem poszczególnych etapów reformy, a społeczeństwo chętnie dyskutuje o edukacji. Gdzie więc jesteś, kolejny ważny oświatowy temacie?

Odpowiedź pojawiła się podczas Ogólnopolskiego Kongresu Oświatowego EDUTEC w Poznaniu. Wiodąca idea tego wydarzenia to *Edukacja w kosmosie informacji*. Powszechnie wiadomo, że nowe technologie, nauka programowania, funkcjonalne wykorzystanie narzędzi cyfrowych to przyszłość edukacji, a co za tym idzie, także świata. W tym miejscu należy zadać pytanie – czy jedynie i na pewno? Oczywiście, że wirtualna rzeczywistość, ta informatyczna i ta medialna, stanowi obecnie naturalne środowisko młodych ludzi. Stąd czerpią wiedzę, umiejętności i wzorce, czasem dobre, czasem złe. Tradycyjna, analogowa szkoła musi się zatem zmieniać, żeby odpowiedzieć na stojące przed nią cyfrowe wyzwania. Nowe spojrzenie na edukację to odejście od dawnej struktury hierarchicznej i zmiana w model sieciowy. W tym miejscu wszyscy, którzy dyskutują o oświacie, powiedzą – coś w tym odkrywczego? Przecież to wiadomo od lat, a nauczyciele na ten temat wiedzą prawie wszystko. No właśnie, nauczyciele wiedzą, umieją, doskonalą swoje kompetencje, korzystają z przykładów dobrych praktyk, dbając o jak najwyższy poziom i jakość pracy szkół. Wróć tu do wspomnianej kwestii, czy jedynie i na pewno cyfrowa rzeczywistość to przyszłość szkoły? W dużej mierze tak, ale odpowiedź na to pytanie trzeba wzbogacić stwierdzeniem jednego z prelegentów wspomnianego Kongresu, że w edukacji powinien zajść przewrót kopernikański – trzeba wstrzymać nauczycieli, ruszyć uczniów.

W nowoczesnej szkole nauczyciel wspomaga uczenie się, buduje społeczne relacje z uczniami, oparte na zaufaniu i partnerstwie. Nie naucza, a wskazuje, wspiera, uczestniczy. Taka szkoła służy rozwojowi dziecka, pozwala mu poznać i zrozumieć siebie oraz innych ludzi, jak również otaczający świat. Tacy młodzi ludzie mają szansę tworzyć mądre społeczeństwo. A teraz możemy podyskutować – jak zrobić ten kopernikański przewrót?

Na Wielkanoc i wszystkie kolejne dni życzę Państwu spełnienia nadziei oraz nieustającego przekonania, że świat jest dobry, a może być lepszy.

Z ciepłymi pozdrowieniami –
Anna Zakrzewska-Zamora
dyrektor RODN „WOM” w Katowicach

Szanowni Państwo!

Każdej zmianie towarzyszą, w mniejszym lub większym stopniu, niepokój, napięcie, konflikt. Gdy te zmiany dotyczą całego systemu oświaty i setek tysięcy ludzi, szczególnie ważne jest by nie były one destrukcyjne. Nasz pierwszy tekst w tym numerze Forum zachęca do spojrzenia na konflikt jako coś, co z jednej strony osłabia, łagodzi, tonizuje negatywne skutki zmiany, z drugiej jako coś, co buduje.

Kolejne trzy teksty poświęcone są różnym aspektom prawnym rzeczywistości oświatowej. W pierwszym autorka wskazuje, jak zmienione prawo oświatowe wpłynie na organizację i pracę szkół i placówek w roku szkolnym 2017/2018. Drugi jest poświęcony odpowiedzialności prawnej nauczycieli (w tym odpowiedzialności dyscyplinarnej), trzeci zajmuje się zjawiskiem pedofilii, regulacjom prawnym oraz procedurom właściwego reagowania i postępowania w sytuacji wykrycia tego przestępstwa.

Od czasu do czasu dobrze jest sprawdzić, jak w szkole realizowane są działania wychowawcze. Propozycję sposobu przeprowadzenia takiej kontroli znajdziecie Państwo w następnym tekście.

W tym numerze naszego kwartalnika kontynuujemy temat kształcenia zawodowego (tym razem piszemy o formach pracy w kształceniu praktycznej nauki zawodu) oraz temat edukacji regionalnej (piszemy o bardzo wielu przedsięwzięciach z tego zakresu podejmowanych w szkołach i placówkach województwa śląskiego).

Numer jak zwykle zamykają propozycje ciekawych lekcji i zajęć dydaktycznych, w tym: scenariusz lekcji języka polskiego wyróżniony II miejscem w VI Wojewódzkim Konkursie na Najciekawszy Scenariusz Lekcji Języka Polskiego, organizowanym przez nasz ośrodek pod patronatem Marszałka Sejmiku Województwa Śląskiego, oraz propozycja lekcji z języka polskiego, poświęconej poezji. Przedstawiamy też zajęcia dotyczące programowania w edukacji wczesnoszkolnej i działania związane z promocją czytelnictwa.

* * *

Wszystkim naszym Czytelnikom, Autorom, współpracownikom, życzymy radosnych, ciepłych i serdecznych Świąt Wielkanocnych

Redakcja

ZMIENIAĆ, unikając konfliktów

KRZYSZTOF BEDNAREK

W trakcie prowadzonych zajęć dotyczących rozwiązywania konfliktów szkolnych miałem wielokrotnie okazję obserwować reakcje nauczycieli, kiedy dowiadawali się, że konflikt pełni rozmaite funkcje w naszym życiu¹. Może mieć także pozytywne oblicze. Pierwsze skojarzenia uczestników opisujących konflikty niemal zawsze były nacechowane niechęcią, smutkiem, bojaźnią. Generalnie lepiej z konfliktem nie mieć do czynienia. Takie byłoby dla nas najlepsze rozwiązanie w opinii sporej części tych, z którymi wtedy rozmawiałem.

*Z konfliktami człowiek ma do czynienia od kolebki aż po grób*². Istnieje wiele dowodów na to, że życie bez konfliktu praktycznie nie jest możliwe. Ba, mogłoby być gorsze bez tego niezwykle doświadczenia indywidualnego, społecznego i organizacyjnego, które wzbogaca nas o bezsprzecznie wartościowe efekty uczenia się związanego z przebiegiem procesu rozwiązywania konfliktu. Dobrze rozwiązany konflikt przesuwają jego uczestników i całą związaną z nim rzeczywistość na osi rozwoju na wyższy, korzystniejszy od dotychczasowego poziom³.

Pojawia się jednak pytanie, czy dotyczy to każdego konfliktu? Z czasów studenckich przypominam sobie jedną z ważniejszych dla mnie lektur⁴, czytana przed egzaminem z psychologii społecznej. Autorzy opisują w tym bardzo poważnym opracowaniu pewien nieco zabawny eksperyment, z którego wnioski jednak już takie nie są. Dużą grupę anonimowych dla siebie uczestników zaprowadzono do dużej sali, w której ustawiono długi

stół. Na obu jego końcach były porożowane wesołe, kolorowe, spiczaste czapeczki urodzinowe. Takie najwyklesze papierowe gadżety dla dzieci. Z gumeczką pod brodę. Po jednej stronie stołu były to czapeczki w żółtym kolorze, a po drugiej w czerwonym. Uczestników eksperymentu poproszono o cierpliwość i pozostawiono w sali samych, a grupa badaczy przeszła do sali obok. Stamtąd mieli wgląd w sytuację na sali eksperymentalnej, od której oddzielała ich tylko ściana z wstawionym lustrem weneckim. Początkowo uczestnicy mało się kontaktowali ze sobą, aż do chwili, kiedy jeden z nich przyjrzał się uważnie czapeczkom, które były po jego stronie stołu. Potem wziął jedną z nich do ręki i śmiejąc się, założył sobie na głowę. Stojących obok niego też to wyraźnie rozbawiło i po chwili już wszyscy paradowali w czapeczkach tego samego koloru. Uczestnicy, którzy byli bliżej drugiego końca stołu, obserwowali całą sytuację i po chwili wahania zdecydowali się też założyć czapeczki z drugiego stosu. Na sali panowała dziecięca wręcz wesołość i dominował dobry humor.

Jeden z badaczy wrócił wtedy do sali i poprosił, pod jakimś tam pretekstem, pierwszą z brzegu osobę, aby poszła z nim do sali obok. Zapytał wówczas tego uczestnika: *Co się działo tam u was, kiedy zostaliście sami? Co możesz o tych ostatnich chwilach powiedzieć? Czy coś ważnego zauważyłeś?* Ten najpierw odpowiedział, że wszystko było normalnie i ogólnie OK. Jednak po chwili dodał, a był to uczestnik w żółtej czapeczce: *Ale wiecie co, ci*

w czerwonych czapeczkach to są jacyś tacy dziwni.

No właśnie, czasem wystarczy założyć czapeczkę innego koloru i nieporozumienie, a nawet konflikt gotowy. Taki jest mniej więcej kluczowy wniosek z tego eksperymentu.

Jednym z najistotniejszych wątków każdego szkolenia, treningu związanego z konfliktami jest zapoznanie uczestników ze sposobami rozpoznawania i rozwiązywania tychże konfliktów. Oczywiście, że warto poświęcać na to czas zajęciowy, bo to ogromnie przydatna umiejętność i wiedza. Wiedzieć, jak oswajać określone sytuacje konfliktowe, jak z nich wychodzić najmniej uszkodzonym i jak sprawić, aby konkretne rozwiązanie konfliktu stało się elementem naszego rozwoju, a nie porażką, to rzeczywiście wielka sprawa.

Już jakiś czas temu wpadł mi w ręce dodatek do głównego wydania dość popularnej gazety codziennej⁵. Jeden materiał zwrócił tu moją szczególną uwagę. Autor tekstu dotyczącego pewnego problemu społecznego sugerował, że może nie tyle warto przygotowywać się do rozwiązywania sytuacji konfliktowych, ale raczej uczyć się, jak do nich nie doprowadzać. I nie chodziło tu autorowi o ucieczkę od wszystkich konfliktów, a jedynie o dobre przemyślenie – swoich, swojej grupy, instytucji – zachowań, decyzji i ich możliwych konsekwencji. O to, by nie wikać się niejako na swoje życzenie w problemy, których można sobie zaoszczędzić⁶. Wydaje się to być szczególnie wartościowe w sytuacji konfliktu, którego natura jest wręcz absurdalna. Taka jak założenie *czapeczki innego koloru*.

Wprowadzanie wielu zmian w życie konkretnych ludzi, grup społecznych, czy instytucji, które zostały wręcz całkowicie zadecydowane poza nimi, jest najczęściej gotową receptą na konflikt⁷. Wprowadzający taką zmianę powinien/powinni mieć tego świadomość i naprawdę dobrze ją przemyśleć, przygotować i dostosować do specyfi-

¹ L. Coser: *Spoleczne funkcje konfliktu*. W: *Elementy teorii socjologicznych*. PWN, Warszawa 1975.

² Z. Pawlak: *O konfliktach*. PWN, Warszawa 1987.

³ J. Gut, W. Haman: *Docenić konflikt. Od walki i manipulacji do współpracy*. Onepress, Gliwice 2014.

⁴ Th. M. Newcomb, R. H. Turner, Ph. E. Converse: *Psychologia społeczna*. PWN, Warszawa 1970.

⁵ „Duży Format” dodatek „Gazety Wyborczej”, lipiec 2015.

⁶ W ostatnim czasie przykładem takiej sytuacji jest wprowadzony przepis prawny pozwalający właścicielowi działki na wycinkę drzew, a który dopiero w praktyce okazał się konfliktowy, konieczny do kolejnej zmiany.

⁷ E. Więcek-Janka: *Zmiany i konflikty w organizacji*. Wyd. Politechniki Poznańskiej, Poznań 2006.

ki, możliwości tych, którym zmianę ordynują⁸.

W przypadku niemal każdej zmiany w organizacji bardzo pomocne okazuje się oparcie procesu jej wdrażania na korzystnym klimacie organizacyjnym⁹. Na ten trzeba jednak sobie zapracować. Konstruktywny klimat ma w sobie moc przeciwdziałania niechcianym konfliktom. Jeśli nawet tak się wtedy nam przydarzy, że konflikt wystąpi, to właśnie dzięki wartościom właściwego klimatu organizacyjnego, m.in. otwartości, wzajemnemu wsparciu i tolerancji, możliwe jest znaczne osłabienie negatywnych efektów takiej trudnej sytuacji.

Najczęściej wprowadzana zmiana ma na celu poprawę stanu organizacji, między innymi efektywności pracy i realizacji jej celów strategicznych. Osiągany potem wynik jest jednym z kluczowych elementów branych pod uwagę podczas badania efektywności metod wprowadzania zmiany¹⁰.

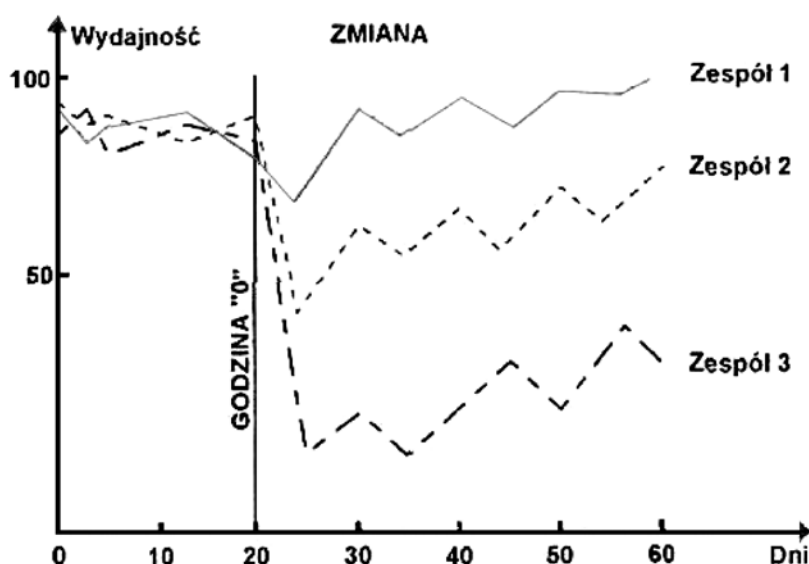
Przeprowadzono badania, których wynik wskazał na to, jakie są optymalne warunki dokonywania zmian¹¹. W analizowanym przez prof. Marię Holstein-Beck przedsiębiorstwie załogę podzielono na trzy zespoły o bardzo zbliżonych cechach i liczebności. Przed eksperymentem wszystkie one wykonywały zadania na równym poziomie trudności. Osiągały zbliżoną wydajność ok. 90%.

Zespół pierwszy od samego początku w pełni uczestniczył we wszystkich fazach procesu zmiany. Jego członkowie świadomie i aktywnie przygotowywali plany innowacji, pracując wspólnie aż do *godziny 0*. Dzięki temu wydajność tego zespołu wzrosła w ustalonym okresie o zakładany procent, czyli do 100% z dobrą perspektywą na jeszcze lepszy wynik.

Zespół drugi uczestniczył w procesie zmian za pośrednictwem swoich delegatów. W momencie wprowadzania zmiany (*godzina 0*), wydajność tego zespołu spadła o około 50%, ale w następnych dniach systematycznie wzrastała, co stwarzało nadzieję na osiągnięcie co najmniej dawnego poziomu wydajności.

W zespole trzecim, który pracował według nowej metody bez żadnego przygotowania, wydajność zmalała o 80% w stosunku do momentu rozpoczęcia eksperymentu. W czasie przewidzianym na wprowadzenie zmiany zespół ten osiągnął jedynie 33% dawnej wydajności i nie rokował nadziei, że zmianę tę kiedykolwiek zaakceptuje i uzyska planowaną wydajność.

Wyniki eksperymentu ilustruje poniższy wykres.

Opisany wyżej eksperyment skłonił jego autorkę do wysunięcia tezy, że akceptacja zmiany wspomagana przez odpowiednią, przemyślaną strukturę organizacyjną oraz korzystny poziom

klimatu organizacyjnego wpływa na poziom adaptacji do zmiany. Akceptacja zmiany zatem jako warunek jej sprawnego funkcjonowania ściśle współgra z doбором metod jej wprowadzania. Wiąże się to niewątpliwie z umiejętnością prawidłowej oceny sytuacji bieżącej, z określeniem właściwych celów dla organizacji i dobrym komunikowaniem się (klimatem organizacyjnym).

Jedna z bardziej znanych i często cytowanych w trakcie szkoleń definicji komunikowania się w organizacji mówi, że *jest to proces, w którym ludzie starają się przekazywać znaczenia za pośrednictwem symbolicznych komunikatów*¹². Warto zauważyć i podkreślić ten fragment, w którym autorzy piszą, że *to ludzie starają się*. Zatem starajmy

Krzysztof Bednarek jest konsultantem w Pracowni Zarządzania i Analiz Oświatowych w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

⁸ Z. Rummel-Syska: *Konflikty organizacyjne*. PWN, Warszawa 1990.

⁹ K. Baławajder: *Komunikacja, konflikty, negocjacje w organizacji*. Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1998.

¹⁰ E. Więcek-Janka: *Zmiany i konflikty...*

¹¹ M. Holstein-Beck: *Być albo nie być menedżerem*. Infor, Warszawa 1997.

¹² J. A. F. Stoner, Ch. Wankel: *Kierowanie*. PWE, Warszawa 1992.

SZKOŁA W OBSZARZE TRZECH USTAW, czyli jak „oswoić” kilkaset artykułów i paragrafów nowych przepisów¹

EWA JAKUBOWSKA

*Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie...
Nadto przekonany jestem, że tylko edukacja publiczna
zgodnych i dobrych robi obywateli.*

Kanclerz Jan Zamoyski

Akt elekcyjny Akademii Zamojskiej, 1600 r.

Rok 2017 zapisze się w historii polskiej oświaty jako wielka zmiana. Nowa struktura szkolna, nowa podstawa programowa, nowe podręczniki i nowe ramowe plany nauczania to nie są epizodyczne, nic nieznaczące poprawki. To jest oświatowa rewolucja.

Przygotowując się do roku szkolnego 2017/2018, dyrektor każdej szkoły będzie musiał mieć na uwadze fakt, że realizowany od 1 września 2017 r. proces dydaktyczny, wychowawczy i opiekuńczy będzie regulowany przepisami zawartymi w trzech zasadniczych ustawach oświatowych² i istniejących lub nowo wydanych aktach wykonawczych.

Media podają różne, czasem sprzeczne informacje, a to na ich (niestety) podstawie większość społeczeństwa opiera swoją wiedzę. Spróbujmy więc uporządkować to, co już wiemy o zmianach realizowanych głównie od najbliższego roku szkolnego i odpowiedzieć na pytanie – co tak naprawdę się zmieni?

Przed wszystkim **od 1 września 2017 r. sześćioletnia szkoła podstawowa stanie się z mocy prawa ośmioletnią szkołą podstawową**. Jednostki samorządu terytorialnego podejmą do 31 marca 2017 r. stosowne uchwały, których projekty zostaną wcześniej za-

opiniowane przez kuratorów oświaty. Uchwały te będą stanowiły akty założycielskie szkół w rozumieniu przepisów *Ustawy Prawo oświatowe*. Obecni uczniowie klas VI szkoły podstawowej nie będą już podsumowywali swojej pracy sprawdzianem wiedzy i umiejętności, a naukę będą kontynuowali w nowo zorganizowanych klasach VII swojej szkoły.

Funkcjonujące dotychczas w systemie oświaty **trzyletnie gimnazja od przyszłego roku szkolnego zaprzestaną rekrutacji do klasy I**. Dwa roczniki uczniów, które jeszcze w tych szkołach pozostaną, będą kontynuowały naukę w różnych strukturach szkolnych, ale według dotychczasowych zasad (podstawa programowa, programy i podręczniki). Taka sytuacja będzie trwała do 31 sierpnia 2019 r. Jeśli w tym czasie, któryś z uczniów gimnazjum nie otrzyma promocji do klasy programowo wyższej – stanie się uczniem odpowiednio VII (w roku szkolnym 2017/2018) lub VIII klasy (w roku szkolnym 2018/2019).

Dodatkowego wyjaśnienia wymaga tu kwestia **kontynuacji nauki obowiązkowego języka obcego nowożytnego** przez takiego ucznia. Zgodnie z art. 128 ust. 4 i 5 *Ustawy z 14 grudnia 2016 Przepisy wprowadzające ustawę – Pra-*

wo oświatowe, jeśli w oddziale, w którym uczeń kontynuuje naukę, nie ma możliwości uczestnictwa w zajęciach z języka, którego uczył się w dotychczasowym gimnazjum, a rozkład zajęć edukacyjnych uniemożliwia mu uczęszczanie na zajęcia w innym oddziale lub grupie, uczeń jest zobowiązany:

- uczyć się języka obcego nowożytnego nauczanego w oddziale szkoły podstawowej, której uczniem się staje, wyrównując we własnym zakresie różnice programowe do końca roku szkolnego albo
- kontynuować we własnym zakresie naukę języka obcego nowożytnego, którego uczył się w dotychczasowym gimnazjum, albo
- uczęszczać do oddziału w innej szkole podstawowej na zajęcia z języka obcego nowożytnego, którego uczył się w dotychczasowym gimnazjum.

Dla ucznia uczącego się lub uzupełniającego naukę języka we własnym zakresie, dyrektor szkoły powołuje komisję do przeprowadzenia egzaminu klasyfikacyjnego.

Gimnazjum, jako typ szkoły, będzie mogło być:

- przekształcone w ośmioletnią szkołę podstawową, w której od nowego roku szkolnego będą się uczyli uczniowie klas gimnazjalnych i tych klas szkoły podstawowej, które zostaną zorganizowane zgodnie ze zmienioną (pozytywnie zaopiniowaną przez kuratorium oświaty) lokalną siecią szkół;
- włączone do ośmioletniej szkoły podstawowej,
- włączone do trzyletniego lub czteroletniego liceum ogólnokształcącego;
- włączone do czteroletniego lub pięcioletniego technikum;
- przekształcone w trzyletnie lub czteroletnie liceum ogólnokształcące;
- przekształcone w czteroletnie lub pięcioletnie technikum;
- przekształcone w branżową szkołę I stopnia lub włączone do branżowej szkoły I stopnia.

¹ Artykuł ukazał się także w „Hejnale Oświatowym” nr 3/161/2017, czasopiśmie Małopolskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie.

² *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe* (Dz. U. poz. 60), *Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 1934 ze zmianami), *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe* (Dz. U. poz. 59).

Uczniowie klas gimnazjum, bez względu na to, w jakiej strukturze szkolnej będą kontynuowali naukę, otrzymają na zakończenie roku szkolnego (lub szkoły) aktualnie obowiązujące świadectwa, opatrzone stosowną, dotychczasową pieczęcią.

Zgodnie z art. 191 *Ustawy Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe*, organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, prowadzącej dotychczasowy zespół szkół, w skład którego wchodzi jedynie szkoła podstawowa i gimnazjum, w terminie do 30 listopada 2017 r., w drodze uchwały, stwierdzi jego przekształcenie w ośmioletnią szkołę podstawową.

Odrębne miejsce w tej ustawie zajmują ważne w systemie polskiej oświaty **szkoły prowadzone przez osoby prawne lub fizyczne, niebędące jednostkami samorządu terytorialnego**, których podstawą działania jest zezwolenie wydane przez właściwą terytorialnie jednostkę samorządu. Przepisy wprowadzające zreformowane struktury szkolne szczegółowo opisują zasady i warunki, jakie trzeba spełnić, aby dostosować obecnie funkcjonujące szkoły do nowej rzeczywistości. Osoba prawna lub fizyczna prowadząca dotychczasową sześciolletnią szkołę podstawową, chcąc ją przekształcić w ośmioletnią szkołę podstawową, w terminie do 30 czerwca 2017 r. musi przedłożyć organowi samorządu terytorialnego, który wydał powyżej wymienione zezwolenie następujące dokumenty:

- wykaz nauczycieli przewidzianych do zatrudnienia od 1 września 2017 r., zawierający imiona i nazwiska tych osób oraz informację o kwalifikacjach,
- projekt aktu założycielskiego szkoły oraz projekt statutu, dostosowanego do przepisów *Ustawy Prawo oświatowe*,
- zobowiązanie do zapewnienia warunków działania szkoły publicznej, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki, oraz zobowiązanie do przestrzegania przepisów dotyczących szkół publicznych.

Organ jednostki samorządu terytorialnego może postanowić o przedłużeniu wyżej wymienionego terminu do 31 lipca 2017 r. W przypadku nieprzedłożenia stosownych dokumentów, do-

tychczasowa publiczna sześciolletnia szkoła podstawowa staje się z dniem 1 września 2017 r. ośmioletnią szkołą podstawową, obejmującą swoją strukturą organizacyjną klasy I – VI, i ulega likwidacji z dniem 31 sierpnia 2018 r. Likwidacja w tym przypadku nie wymaga zgody właściwej jednostki samorządu terytorialnego.

Zasady postępowania osób prawnych lub fizycznych, występujących o zmianę zezwolenia dotyczącego prowadzenia dotychczasowego gimnazjum, wydane na podstawie art. 58 ust. 3 *Ustawy o systemie oświaty*, określają art. 131 – 144 *Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe*.

Z dniem 1 września 2019 r. **dotychczasowe trzyletnie licea ogólnokształcące staną się czteroletnimi liceami ogólnokształcącymi, a czteroletnie technika – pięcioletnimi**. Do klas pierwszych tych szkół zostaną przyjęci pierwsi absolwenci ośmioklasowych szkół podstawowych.

Od 1 września 2017 r. **miejsce zasadniczych szkół zawodowych zajmą trzyletnie szkoły branżowe I stopnia**. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, prowadzącej dotychczasową zasadniczą szkołę zawodową, w terminie do 30 listopada 2017 r., w drodze uchwały stwierdzi jej przekształcenie. Uchwała będzie stanowiła akt założycielski nowej szkoły. Absolwenci szkoły branżowej I stopnia będą mogli od 1 września 2020 r. kontynuować naukę w dwuletniej szkole branżowej II stopnia.

Zmiany struktur dotychczas funkcjonujących szkół dla dorosłych przeprowadza się analogicznie, jak w przypadku szkół podstawowych, gimnazjów i liceów ogólnokształcących dla młodzieży.

Zgodnie z art. 202 *Ustawy z 14 grudnia 2016 Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe*, będzie można przeprowadzić rekrutację na rok szkolny 2017/2018 do oddziału dwujęzycznego utworzonego w klasie VII ośmioletniej szkoły podstawowej. W pierwszej kolejności przyjmowani będą uczniowie tej szkoły, którzy otrzymali promocję do klasy VII oraz uzyskali pozytywny wynik sprawdzianu predyspozycji językowych. Zasady organizacji sprawdzianu nie ulegają zmianie.

Do 15 kwietnia 2017 r. kuratorzy oświaty określą terminy przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego, w tym składania dokumentów do publicznych przedszkoli i szkół wszystkich typów. W tym samym terminie organy prowadzące publiczne przedszkola, inne formy wychowania przedszkolnego i szkoły podstawowe są zobowiązane podać do publicznej wiadomości kryteria brane pod uwagę w postępowaniu rekrutacyjnym, dokumenty niezbędne do potwierdzenia spełniania tych kryteriów i liczbę punktów możliwą do uzyskania za poszczególne kryteria.

Jednym z najważniejszych czynników, które należy uwzględnić w procesie planowania procesu dydaktycznego, wychowawczego i opiekuńczego szkoły jest **podstawa programowa kształcenia ogólnego i kształcenia w zawodach**. W roku szkolnym 2017/2018 tzw. nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego **będzie obowiązywała w klasach I, IV i VII szkoły podstawowej, w klasie I szkoły branżowej I stopnia, w szkole specjalnej przysposabiającej do pracy i w I semestrze szkoły policealnej**. Zgodnie z nową podstawą programową będą musiały być także konstruowane programy nauczania dla uczniów szkoły podstawowej z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym. Podstawa programowa kształcenia w zawodach oraz klasyfikacja zawodów określona w przepisach wydanych na podstawie *Ustawy Prawo oświatowe*, będzie obowiązywała od roku szkolnego 2017/2018, zgodnie z art. 282 i 286 *Ustawy z 14 grudnia 2016 Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe*, w klasach I szkoły branżowej I stopnia, w klasach I dotychczasowego czteroletniego technikum i w I semestrze szkół policealnych. W pozostałych klasach i semestrach wszystkich typów szkół stosuje się dotychczas obowiązującą podstawę programową kształcenia ogólnego i kształcenia w zawodach. Do 31 grudnia 2019 r. nie ulegają zmianie przepisy dotyczące kształcenia na kwalifikacyjnych kursach zawodowych.

W najbliższym roku szkolnym **nie ulegają zmianie przepisy dotyczące finansowania przez Ministerstwo Edukacji Narodowej zakupu podręczników i materiałów dydaktycznych**.

Od roku szkolnego 2017/2018 w szkołach publicznych, gdzie zostanie wprowadzona zmieniona podstawa programowa, będą obowiązywały nowe ramowe plany nauczania. Zasadniczą zmianą, w stosunku do obecnie obowiązujących, jest ich konstrukcja. Nie będzie już określany minimalny wymiar godzin poszczególnych zajęć w całym cyklu nauczania, który wymagał tworzenia szkolnych planów nauczania na cały cykl nauki. Zgodnie z uzasadnieniem do projektu *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych*, określenie tygodniowego wymiaru godzin poszczególnych zajęć edukacyjnych zwolni dyrektora szkoły z tego obowiązku. Ponadto, według uzasadnienia do projektu, *uczniowie zmieniający szkołę danego typu unikną konieczności ewentualnego uzupełniania wiedzy i umiejętności z niektórych obowiązkowych zajęć edukacyjnych, gdyż w każdym typie szkoły obowiązywać będzie taka sama tygodniowa liczba godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych w każdej klasie*³.

Zasadniczą zmianą w organizacji procesu dydaktycznego w szkole podstawowej jest wprowadzenie od klasy V geografii i biologii, a od klasy VII – chemii, fizyki i drugiego języka obcego nowożytnego.

W szkole podstawowej **zmienia się nazwy przedmiotów**:

Dotychczas	Od roku szkolnego 2017/2018
zajęcia komputerowe	informatyka
zajęcia techniczne	technika
historia i społeczeństwo	historia
	wiedza o społeczeństwie

W ramowym planie nauczania dla szkoły podstawowej specjalnej dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym również zmieniono nazwy przedmiotów oraz wskazano je do realizacji także w klasach I – III:

Obecnie w klasach IV – VI	Od roku szkolnego 2017/2018 w klasach I – VIII
funkcjonowanie w środowisku	funkcjonowanie osobiste i społeczne
muzyka z rytmiką	zajęcia rozwijające komunikowanie się
plastyka	zajęcia rozwijające kreatywność
technika	
wychowanie fizyczne	

W zmienionym ramowym planie nauczania szkoły branżowej I stopnia został określony **minimalny wymiar godzin z zakresu doradztwa zawodowego**, który ma być realizowany w trzyletnim okresie nauczania. Zgodnie z art. 292 *Ustawy z 14 grudnia 2016 Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe*, w roku szkolnym 2017/2018 zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego będą realizowane zgodnie z programem przygotowanym przez nauczyciela i dopuszczonym przez dyrektora do użytku w danej szkole.

W ramowym planie nauczania dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi wprowadzono nowy rodzaj zajęć: *zajęcia rozwijające komunikowanie się*.

W planowanych ramowych planach nauczania uwzględniono także *godziny do dyspozycji dyrektora* oraz dookreślono zakres realizacji dodatkowych godzin przyznawanych szkołom publicznym, na wniosek dyrektora, przez organy prowadzące.

Od roku szkolnego 2018/2019 uczniowie klas VIII będą zdawać egzamin ośmioklasisty, który do roku 2021 będzie obejmował trzy przedmioty: język polski, matematykę i język obcy nowożytny.

Egzamin gimnazjalny według dotychczas obowiązujących zasad będzie przeprowadzany do 2019 r.

Zgodnie z art. 299 *Ustawy z 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe*, uczniowie dotychczasowych sześciolatków

podstawowych, którzy w latach szkolnych 2014/2015 – 2016/2017 uzyskali tytuł laureata lub finalisty olimpiady przedmiotowej, wymienionej w wykazie przedstawianym przez Centralną Komisję Egzaminacyjną, lub laureata konkursu przedmiotowego o zasięgu wojewódzkim lub ponadwojewódzkim, przeprowadzanego zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 8 *Ustawy o systemie oświaty*, organizowanych z zakresu jednego z przedmiotów objętych egzaminem ośmioklasisty, są zwolnieni z egzaminu ośmioklasisty z tego przedmiotu.

Przepisy reformujące system oświaty nie wprowadzają znaczących zmian w obszarze realizacji zadań z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Należy jednak przeanalizować treść art. 311 – 316 *Ustawy z 14 grudnia 2016 Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe*, ponieważ są tam zawarte informacje dotyczące terminów ważności orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego i wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka.

Przy organizacji roku szkolnego 2017/2018 należy pamiętać, aby zgodnie z art. 220 ust. 1 pkt. 3 *Ustawy z 14 grudnia 2016 Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe*, do 31 sierpnia 2019 r. liczba uczniów przypadających na etat pedagoga, psychologa i logopedy, zatrudnionych w przedszkolach, szkołach i ich zespołach, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego nie była wyższa niż liczba uczniów przypadająca na te etaty w roku szkolnym 2016/2017.

Z uwagi na znaczące zmiany przepisów prawa oświatowego i wprowadzony nowy ustrój szkolny, organy prowadzące szkoły będą zmuszone nadać ośmioletnim szkołom podstawowym, szkołom specjalnym przysposabiającym do pracy, szkołom branżowym I stopnia i szkołom policealnym **nowe statuty**, zgodne z przepisami obowiązującymi w roku szkolnym 2017/2018. Zgodnie z art. 112. 1. *Ustawy z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe*, statut placówki publicznej powinien określać w szczególności:

➤ nazwę i typ placówki oraz jej cele i zadania,

³ Uzasadnienie do projektu *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół*. Styczeń 2017 r.

- organ prowadzący placówkę,
- organy placówki oraz ich kompetencje,
- organizację placówki,
- zakres zadań nauczycieli oraz innych pracowników placówki.

Statut szkoły to art. 98 – 100, statut przedszkola – art. 102, a placówki niepublicznej – art. 172 wymienionej ustawy.

Dotychczasowe statuty trzyletnich liceów ogólnokształcących i czteroletnich techników zachowują moc do dnia wejścia w życie statutów wy-

danych na podstawie *Ustawy Prawo oświatowe*, nie dłużej jednak niż do dnia 30 listopada 2019 r., a statuty dotychczasowych gimnazjów – do czasu zakończenia kształcenia w tych szkołach. Szczegółowe informacje dotyczące statutów publicznych szkół i przedszkoli zawierają art. 98 – 102 *Ustawy Prawo oświatowe*.

Zmiany zawsze są trudne. Nie można ich wszystkich opisać i przeanalizować w jednym artykule. Każdy dyrektor szkoły musi zapoznać się z nowymi przepisami i przeanalizować ich treść nie tylko w kon-

tekście prawa obowiązującego w swojej szkole.

Bez względu na to, jaki my dorośli będziemy mieli osobisty stosunek do reformy – musimy ją wprowadzić i zrobić wszystko, aby najmniej odczuli zmiany uczniowie. Musimy poszukiwać i wprowadzać w życie nowe programy, formy i metody pracy.

Miejmy jednak zawsze na względzie to co powiedział Amerykanin John Dewey⁴, twórca koncepcji szkoły pracy: **celem edukacji powinno być uczenie jak myśleć, a nie co myśleć.**

Ewa Jakubowska jest konsultantem w Pracowni Rozwoju Zawodowego Nauczycieli w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Nowość w ofercie

Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach

■ CYKL: REFORMA EDUKACJI W TWOJEJ SZKOLE

Seminarium dla dyrektorów szkół i nauczycieli oraz szkolenia dla rad pedagogicznych

Tematyka:

1. Miejsce szkoły podstawowej i gimnazjum w nowym systemie edukacji.
2. Działania i zadania organu prowadzącego i dyrektora szkoły.
3. Nauczyciele w nowym systemie edukacji.
4. Organizacja pracy szkoły – ramowe plany nauczania.
5. Podstawa programowa jako mapa treści kształcenia, programy i podręczniki.
6. Statut ośmioletniej szkoły podstawowej.

Koszt szkolenia rad pedagogicznych: 200 zł/h.

Prowadzący: Ewa Jakubowska i Cezary Lempa

Kontakt: ejakubowska@womkat.edu.pl; cezaryl@womkat.edu.pl

■ „RAMOWY” STATUT OŚMIOLETNIEJ SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Seminarium dla zespołów nauczycieli zajmujących się przygotowywaniem zmian statutów szkół

Tematyka:

1. Podstawa prawna konstruowania statutu.
2. Elementy składowe statutu.
3. Przykładowy projekt statutu.

Koszt szkolenia dla zespołu nauczycieli jednej rady pedagogicznej w szkole: 200 zł/h.

Koszt szkolenia dla zespołu nauczycieli uczestniczących w grupowym seminarium w RODN „WOM” w Katowicach: 250 zł/grupy.

Prowadzący: Ewa Jakubowska i Cezary Lempa

Kontakt: ejakubowska@womkat.edu.pl; cezaryl@womkat.edu.pl

⁴ https://pl.wikipedia.org/wiki/John_Dewey

ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNA NAUCZYCIELI

Dr JERZY GRAD

Zgodnie z art. 6 *Karty nauczyciela*, nauczyciel jest zobowiązany rzetelnie realizować zadania związane z powierzonym mu stanowiskiem oraz podstawowymi funkcjami szkoły: dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą, w tym zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę, wspierać każdego ucznia w jego rozwoju, dążyć do pełni własnego rozwoju osobowego, kształcić i wychowywać młodzież w umiłowaniu ojczyzny, w poszanowaniu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w atmosferze wolności sumienia i szacunku dla każdego człowieka, dbać o kształtowanie u uczniów postaw moralnych i obywatelskich zgodnie z ideą demokracji, pokoju i przyjaźni między ludźmi różnych narodów, ras i światopoglądów.

Te stwierdzenia wprost korelują z art. 4 *Ustawy o systemie oświaty*: *Nauczyciel w swoich działaniach dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych ma obowiązek kierowania się dobrem uczniów, troską o ich zdrowie, postawę moralną i obywatelską, z poszanowaniem godności osobistej ucznia*. Stąd już mały krok do zapisów art. 75.1 *Ustawy Karta nauczyciela*: nauczyciel podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za uchybienia godności zawodu nauczyciela lub naruszenia obowiązków nauczyciela, o których mowa w art. 6 *Karty nauczyciela*.

Pojęcie *godność zawodu* nie jest jednoznacznie zdefiniowane, a w sformułowaniach cytowanego na wstępie art. 6 *Karty nauczyciela* jest wiele niejasności – bo jak np. ocenić, czy nauczyciel wychowuje w umiłowaniu ojczyzny?

Niestety, w ostatnich latach rośnie liczba skarg, które wpływają do kuratorów oświaty (województw) przeciwko nauczycielom. Są wśród nich skargi bardzo poważne – dotyczące gwałtu, przemocy, molestowania, ale więk-

szoszą to sprawy drobne, które często wynikają z nieznamości prawa i to nie tylko w zakresie dotyczących samych nauczycieli, ale również dzieci i młodzieży.

Nauczyciel, tak jak każdy obywatel, podlega odpowiedzialności karnej, a jak każdy pracownik – odpowiedzialności za naruszenie prawa pracy. Jako nauczyciel – dodatkowo – odpowiedzialności dyscyplinarnej, wynikającej z *Karty nauczyciela*. Obowiązująca od 1982 r. *Ustawa Karta nauczyciela* i *Ustawa o systemie oświaty* z 1991 r. definiują podstawowe zasady zachowania i odpowiedzialności nauczycieli. Jeżeli do dyrektora szkoły wpłynie skarga, to jest on zobowiązany, zgodnie z *Kodeksem postępowania administracyjnego*, udzielić odpowiedzi, rzetelnie badając sprawę. Musi również podjąć działania, gdy w inny sposób poweźmie informację o nieprawidłowościach występujących w jego placówce.

Treść art. 6 *Karty nauczyciela* ma charakter ogólny, a zarzut uchybienia obowiązkowi należy skonkretyzować, określając nie tylko sam zarzut, ale również wskazując konkretny przepis prawny lub normy społeczne, które zostały naruszone, oraz miejsce i okoliczności zdarzenia. W takich przypadkach dyrektor powinien przeprowadzić postępowanie wyjaśniające, które ma na celu uwiarygodnienie lub zaprzeczenie postawionym zarzutom. Rzetelność postępowania ułatwi podjęcie właściwej decyzji: o ukaraniu nauczyciela karą porządkową (*Kodeks pracy*), skierowaniu wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego lub karnego wobec nauczyciela, albo odrzuceniu stawianych zarzutów jako bezzasadnych.

Do podstawowych zadań dyrektora w tym zakresie należy:

- przeprowadzenie rozmowy z poszkodowanym (pokrzywdzonym),
- przeanalizowanie dokumentacji szkolnej i innych przepisów praw-

nych odnoszących się do rozpatrywanej sprawy,

- wysłuchanie (nie przesłuchanie!) świadków zdarzenia,
- ewentualne przeprowadzenie ankiety wśród uczniów (rodziców, nauczycieli),
- wysłuchanie obwinionego.

Odpowiedzialność dyscyplinarną nauczycieli regulują przepisy *Ustawy* z dnia 26 stycznia 1982 r. *Karta nauczyciela* (w ubiegłym roku nastąpiły istotne zmiany w ustawie w tym zakresie) i *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej* z dnia 25 maja 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego wobec nauczycieli oraz wznowienia postępowania dyscyplinarnego. Do 2009 r. odpowiedzialności dyscyplinarnej podlegali wyłącznie nauczyciele mianowani i dyplomowani, którzy uczyli w szkołach publicznych i niepublicznych. Znowelizowana *Karta nauczyciela* zrównała w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej wszystkich nauczycieli: stażystów, kontraktowych, mianowanych i dyplomowanych – niezależnie od sposobu zatrudnienia. Biorąc pod uwagę doświadczenia śląskie (pedofil uniknął odpowiedzialności dyscyplinarnej, bo był nauczycielem kontraktowym), taka zmiana to dobre posunięcie ustawodawcy.

Odpowiedzialność dyscyplinarną nauczyciel ponosi przed komisją dyscyplinarną. Komisje działają w systemie dwuinstancyjnym; są to komisje wojewódzkie i komisja odwoławcza. Ważna uwaga – wojewódzka komisja dyscyplinarna nie może wszcząć postępowania z urzędu, a wyłącznie na wniosek rzecznika dyscyplinarnego. Rzecznika dyscyplinarnego i jego zastępców dla komisji dyscyplinarnej pierwszej instancji powołuje wojewoda spośród podległych sobie pracowników.

Postępowanie wyjaśniające prowadzone przez rzecznika ma na celu wyjaśnienie kwestii podstawy do wniesienia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego oraz zebranie i zabezpieczenie dowodów oraz innych istotnych dla sprawy informacji. Jest to niezwykle trudne zadanie. Powstaje bardzo szeroki margines do dowolnej interpretacji zdarzeń, które mogą być podstawą do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego. Jeżeli wyniki postę-

powołania wyjaśniającego wskazują, iż obwiniony uchybił godności zawodu lub obowiązkom nauczyciela, rzecznik dyscyplinarny sporządza wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego i kieruje go do komisji. Jeżeli jednak wyniki postępowania wyjaśniającego nie potwierdzą popełnienia przez obwinionego zarzucanego przewinienia, rzecznik dyscyplinarny umarza postępowanie wyjaśniające, co podlega zatwierdzeniu przez właściwego kuratora oświaty. Ten ostatni tryb budził poważne wątpliwości natury prawnej, gdyż nie było możliwości odwołania się stron od decyzji o umorzeniu postępowania. Na tę sytuację zwracał m. in. uwagę Rzecznik Praw Obywatelskich w pismach kierowanych do Ministra Edukacji Narodowej. W ubiegłym roku zostało to zmienione. Od decyzji rzecznika o umorzeniu postępowania przysługuje odwołanie do komisji dyscyplinarnej.

Analizując działalność rzecznika dyscyplinarnego i decyzje komisji dyscyplinarnych, można pokusić się o pewne uogólnienia. Pozwala to na określenie przypadków, które mogą być podstawą do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego:

- przemoc fizyczna i psychiczna,
- ograniczenie uczniom prawa do właściwej opieki wychowawczej, ochrony przed wszelkimi formami przemocy oraz ochrony i poszanowania ich godności,
- zaniedbanie opieki nad uczniami podczas zajęć szkolnych i pozaszkolnych,
- narażenie uczniów na utratę zdrowia, a nawet życia,
- wykorzystywanie stosunku zależności w celu wymuszania pożądanych zachowań i działań,
- niska kultura słowa,
- palenie papierosów oraz spożywanie alkoholu i środków odurzających z uczniami i w ich obecności, wykorzystywanie seksualne,
- upowszechnianie pornografii,
- świadczenie pracy pod wpływem alkoholu,
- przywłaszczenie rzeczy ruchomych,
- wyłudzenie, czerpanie korzyści materialnych,
- poświadczanie nieprawdy i fałszowanie dokumentów,

- podżeganie, szantaż i groźby bezprawne,
- brak reakcji na łamanie prawa przez nauczycieli i uczniów.

Ostatnio doszedł jeszcze udział nauczycieli w *czarnym proteście*.

Postępowanie dyscyplinarne nie może być wszczęte po upływie 3 miesięcy od dnia uzyskania informacji przez właściwy organ, przy którym powołana została komisja, i po upływie 3 lat od popełnienia tego czynu. Jeżeli jednak czyn stanowi przestępstwo, okres ten nie może krótszy od okresu przedawnienia ścigania tego przestępstwa. Wątpliwości natomiast budzi brak określenia terminu, do którego powinno zakończyć się postępowanie. Znane są przypadki postępowań trwających wiele lat, nie zawsze z winy urzędu. Ostatnie zmiany w *Ustawie o systemie oświaty* pozwalają wierzyć, że terminy te zostaną znacznie skrócone.

Zgodnie z art. 85t ust. 1 *Karty nauczyciela*, dyrektor szkoły (a w stosunku do dyrektora – organ prowadzący) może zawiesić w pełnieniu obowiązków nauczyciela, przeciwko któremu złożono wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, jeżeli ze względu na powagę i wiarygodność wysuniętych zarzutów odsunięcie to jest celowe. W sprawach niecierpiących zwłoki zarówno nauczyciel, jak i dyrektor szkoły mogą być zawieszeni przed złożeniem wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego. Jeżeli nauczyciel nie zgadza się z decyzją o zawieszeniu w pełnieniu obowiązków, może złożyć odwołanie do komisji dyscyplinarnej, w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji, za pośrednictwem organu, który wydał decyzję. W 2004 r. wprowadzono obligatoryjne zawieszenie nauczyciela (dyrektora),

gdy sprawa dotyczy naruszenia praw i dobra dziecka.

Wiele kontrowersji w praktyce nauczycielskiej budzi sytuacja związana z zaniedbaniem opieki nad uczniami podczas zajęć szkolnych i pozaszkolnych. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach* jest w tym zakresie jednoznaczne – niedopuszczalne jest prowadzenie jakichkolwiek zajęć bez nadzoru upoważnionej do tego osoby; dotyczy to również przerw w zajęciach: uczniowie spędzają je pod nadzorem nauczyciela. **Dlatego nauczyciele raz na zawsze muszą wykreślić ze swojego słownika pojęcie *czas wolny*.** I to niezależnie od wieku uczniów. Wyrok Sądu Najwyższego nie pozostawia w tym zakresie żadnych wątpliwości: *Obowiązek nadzoru ze strony szkoły nie ustaje z chwilą osiągnięcia pełnoletności lub zbliżania się do tego wieku (wyrok SN II CR 289/74 LEX nr 7526).*

Warto też mieć na uwadze art. 427 *Kodeksu cywilnego*, który mówi: *Kto z mocy ustawy lub umowy jest zobowiązany do nadzoru nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można, ten obowiązany jest do naprawienia szkody wyrządzonej przez tę osobę, chyba że uczynił zadość obowiązkowi nadzoru albo że szkoda byłaby powstała także przy starannym wykonywaniu nadzoru.* Co oznacza domniemanie winy osoby zobowiązanej do nadzoru – np. nauczyciela prowadzącego zajęcia czy pełniącego dyżur. Zapis ten dotyczy opieki nad dziećmi **poniżej 13 roku życia**. Zobowiązany do nadzoru nauczyciel, chcąc uwolnić się od odpowiedzialności, musi wykazać swoją *bezwinnosc* udowadniając, że nadzór był sprawowany należycie lub że szkoda nastąpiłaby i przy starannym wykonywaniu pieczy nad uczniem. Wiąże się to z ustaleniem zakresu nadzoru, gdyż wina w nadzorze polega najczęściej na zaniechaniu.

Jeżeli małoletni **powyżej lat 13** wyrządzi szkodę, działając z rozmysłem, to osoba, pod której pieczęcią się on znajduje, nie będzie odpowiadała na podstawie art. 427 *Kodeksu cywilnego*. W takim przypadku osoby, pod których opieką małoletni ten pozostawał, odpowiadają – obok małoletniego – na

podstawie art. 415 *Kodeksu cywilnego*. Do powstania odpowiedzialności na podstawie tego artykułu konieczne jest udowodnienie konkretnego naruszenia przez nadzorującego obowiązku wynikającego z nadzoru. Po ciesząc przynajmniej jest to, że: *Obowiązek sprawowania opieki i nadzoru oraz zapewnienia bezpieczeństwa ze strony szkoły dotyczy tylko uczniów powierzonych funkcjonariuszom szkoły lub szkole jako całości (wyrok SN II CR 643/73 OSP 1974/10/202).*

Na podstawie art. 75 ust. 2 *Karty nauczyciela* nauczyciel ponosi również odpowiedzialność porządkową w rozumieniu art. 108 *Ustawy* z dnia 26 czerwca 1974 r. *Kodeksu pracy*. Nauczyciel może być ukarany karą: upomnienia, nagany lub karą pieniężną za nieprzestrzeganie: ustalonego porządku, regulaminu pracy, przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, prze-

pisów przeciwpożarowych, a także za opuszczenie pracy (stanowiska pracy) bez usprawiedliwienia, stawienie się do pracy w stanie nietrzeźwości oraz spożywanie alkoholu w czasie pracy.

Na koniec odpowiedzialność karna. Ostatnio głośnym echem odbiły się śmiertelne wypadki w czasie ferii na basenach w Sopocie i Wiśle. Przepisy oświatowe w tym zakresie są jednoznaczne: nie tylko wspomniany art. 6.1 *Karty nauczyciela*, ale również *Rozporządzenie MENiS* z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (§ 34 ust. 4: *Uczącym się pływać i kąpiącym się zapewnia się stały nadzór ratownika lub ratowników i ustawiczny nadzór opiekuna lub opiekunów ze strony szkoły lub placówki.*) mówią o odpowiedzialności nauczycieli za bezpieczeństwo dzieci. W kontekście art. 210

Kodeksu karnego (§ 1. *Kto wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3; § 2. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć osoby określonej w § 1, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8), niezapewnienie bezpieczeństwa uczniom do 15 roku życia grozi nauczycielom odpowiedzialnością karną. Pamiętać należy też o art. 160 *Kodeksu karnego* (§ 1. *Kto naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3).* Dotyczy to również nauczycieli w szkołach ponadgimnazjalnych, bo jak już wspomniałem, wiek uczniów nie zwalnia szkoły (nauczycieli) z odpowiedzialności za ich bezpieczeństwo.*

Bibliografia:

1. Bochenek J.: *Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli. Konferencja dla nauczycieli*. RODN „WOM” Katowice, 2007.
2. Grad J.: *Organizacja zajęć, imprez i wycieczek poza terenem szkoły*. VIII Kongres Praw Oświatowego, Wrocław 2014.
3. Grad J.: *Postępowanie dyscyplinarne wobec nauczyciela*. VII Kongres Prawa Oświatowego, Warszawa 2013.
4. Netczuk R.: *Prawo w szkole. Prawne problemy bezpieczeństwa dzieci i młodzieży*. IBO, Wrocław 2008.
5. Wesołowska A. M.: *Poradnik prawny: Bezpieczeństwo młodzieży*. Poltext, Warszawa 2008.

Dr Jerzy Grad jest kierownikiem w Pracowni Zarządzania i Analiz Oświatowych w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

RODN „WOM” w Katowicach zaprasza:

■ KLUB PRAWNEGO WSPARCIA DYREKTORÓW SZKÓŁ I PLACÓWEK OŚWIATOWYCH

Cele:

- pomoc w zakresie analizy i interpretacji zmian w prawie oświatowym,
- analiza rzeczywistych problemów środowiska oświatowego i pomoc w ich rozwiązywaniu,
- integracja środowiska oświatowej kadry kierowniczej,
- wymiana doświadczeń,
- przekazywanie bieżących informacji.

Adresat: oświatowa kadra kierownicza

Spotkania odbywają się w Czeladzi, Dąbrowie Górniczej i Bytomiu w terminach uzgodnionych z zainteresowanymi.

Kontakt: dr Jerzy Grad: tel. 32 258 13 97 w. 213, e-mail: jgrad@womkat.edu.pl

OŚWIATA WOBEC ZJAWISKA PEDOFILII

SEBASTIAN KORECKI

Pedofilia jest problemem występującym w każdym społeczeństwie. Ostatnie doniesienia medialne ukazują coraz większą świadomość społeczną powagi tego problemu. Wzrasta zatem poziom oczekiwania, by instytucje oświatowe zdecydowanie reagowały w przypadku napotkania przedmiotowego zjawiska. Pedofilia określana jako szeroko rozumiane wykorzystanie seksualne osoby małoletniej¹ może mieć różne przejawy. Poniżej przykłady informacji świadczących o pedofilii, pozyskanych przez pracowników oświaty:

- Wychowawczynie przedszkola układają grupę *średniaków* do obowiązkowej drzemki. Podczas kładzenia się na materac jedna z dziewczynek (lat 5) prosi o pocałowanie we wskazane przez siebie miejsce, pokazując okolice łona. Zaskoczona wychowawczynie powstrzymuje naturalną reakcję zdziwienia i pyta ostrożnie dziewczynkę, dlaczego miałyby to zrobić. W odpowiedzi słyszy, że jak śpi u wujka, to zawsze przed snem wujek ją tam całuje.
- Psycholog pracujący w świetlicy środowiskowej przy Młodzieżowym Domu Kultury prosi grupę dzieci o narysowanie, w jaki sposób spędzają ferie. Jedna z 10-letnich podopiecznych oddaje rysunek, w którym leży na jednym łóżku z rodzicami, a ci mają pozycję wskazującą na uprawianie czynności intymnych. Zaniepokojona psycholog pyta o szczegóły sytuacji i w odpowiedzi słyszy, że ojciec nie raz także w taki sposób traktuje ją samą. Wzywając rodziców dla wyjaśnienia, otrzymuje potwierdzenie, że zdarza się, że córka zastępuje matkę. Sposób wypowiedzi wzbudza u psycholog podejrzanie, że ojciec i matka mogą być opóźnieni intelektualnie i społecznie.

- Po lekcji informatyki nauczycielka wyłączając komputery, zauważyła że 11-letnia uczennica pozostawiła otwartą stronę portalu społecznościowego, na którym wyświetlały się wciąż ostatnie komunikaty od anonimowego rozmówcy. Z ich treści wynikało, że respondent wypytywał o to, jakie majteczki ma ubrane, czy czasem dla zabawy dotyka się w miejsca intymne, czy spotkałaby się na wspólne *mizianie*.
- Do dyrektorki szkoły podstawowej przychodzi grupa trzech uczennic w wieku 12 lat oświadczając, że nauczyciel wychowania fizycznego molestuje je seksualnie. Na pytania o sposób molestowania, dziewczynki przedstawiają nieskładnie wersję wchodzenia nauczyciela do szatni podczas przebierania, pytania o sprawy intymne i dziwne dotykane przy ćwiczeniach.
- Do gabinetu pedagog w gimnazjum przychodzi matka 14-letniej uczennicy z wypisem od lekarza potwierdzającym, że jest ona w 12 tygodniu ciąży. Prosi pedagog o pomoc, gdyż córka oświadczyła, że nie powie, kto jest ojcem, a jednocześnie nie chce już chodzić do szkoły, gdyż się wstydzi.
- Wychowawczynie w gimnazjum od jednej z matek 15-letniego ucznia otrzymuje kopertę, z której wynika, że jedna z koleżanek z klasy zrobiła sobie zdjęcie nago w wannie (tzw. selfie) i przesłała mu w formie wiadomości MMS. W ciągu kilku dni wszyscy chłopcy w klasie przekazali sobie je nawzajem, pochwalając taką formę prezentacji swoich wdzięków. Szybkie wywiady w klasie ujawniły, że część innych uczennic między 14 a 15 rokiem życia, zachęconych popularnością koleżanki, dołączyło do tego grona,

upowszechniając własne nagie sesje. Łącznie ujawniono 16 zdjęć tej kategorii, na których figurowało 5 uczennic.

W liceum dla dorosłych, podczas zwiedzania muzeum w Oświęcimiu, jeden z uczniów (19-latek) prosi o możliwość wcześniejszego zwolnienia z uczestnictwa w dalszym programie wycieczki. Na pytanie wychowawcy, co się stało, młodzieniec mówi wprost, że słysząc o scenach gwałtu na więźniach nagle dotarło do niego wspomnienie z dzieciństwa, jak sam jako 6-letni chłopiec został wykorzystany seksualnie przez ogrodnika, który pracował przy posesji na zamówienie rodziców. Nigdy wcześniej z nikim o tym nie rozmawiał, sam jest w szoku, w jaki sposób przypomniał sobie to zdarzenie.

Powyższe sytuacje, choć nieraz dramatyczne, są jedynie pewną grupą przykładowych zdarzeń, do których doszło w ciągu ostatnich kilku lat na terenie Śląska. Pracownik oświaty dowiadywał się o nich w trakcie wykonywania typowych, codziennych obowiązków.

Rozmowy z nauczycielami i wychowawcami podczas szkoleń, przesłuchań, wywiadów oraz relacje rodziców ukazują, że pracownik oświaty niejednokrotnie ma potrzebę właściwej reakcji, jednocześnie jednak zdaje sobie sprawę z niepewności swoich podejrzeń. Ciążąca odpowiedzialność prawna oraz ostra reakcja społeczna na jakiegokolwiek formy molestowania małoletnich, widoczna szczególnie w ostatnim czasie w mediach, stawia szkołę w trudnym położeniu. Z jednej strony rodzi naturalną chęć przeciwdziałania i natychmiastowej reakcji na oczywistą krzywdę. Z drugiej strony doświadczony wychowawca ma także świadomość, że trzeba brać pod uwagę skłonność zwracania na siebie uwagi przez małoletnich, gdyż część pozyskanych informacji może mieć charakter niepewny. Pojawia się rozbieżność pomiędzy gotowością do pomocy a potrzebą uczciwego przedstawienia sprawy zarówno uczestnikom zdarzenia, jak i organom ścigania. Sami dyrektorzy deklarują, że mają wiele wątpliwości co do sposobu, w jaki mają zareagować. Obawy o fałszywe oskarżenia ze

¹ art. 10 k.c. – Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. *Kodeks cywilny* (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zmianami), zwany dalej w tekście: k.c.

strony wskazanych sprawców², często spotykana zadziwiająca niechęć do współpracy ze strony rodziców, a ostatecznie także i medialny rozgłos związany z podejrzeniami o brak właściwej opieki pedagogicznej ze strony szkoły powodują, że powyższe sytuacje stają się poważnym wyzwaniem.

Znając jednak pewną grupę przepisów regulujących procedury postępowania w przedmiotowym zagadnieniu, można do pewnego momentu właściwie zareagować, zapewniając ochronę ofierze, zabezpieczając ewentualny materiał dowodowy i przesyłając do publicznej wiadomości informację, że nawet najdrobniejszy przejaw tej patologii będzie potraktowany właściwie.

W pierwszej kolejności podmiot, który uzyskał informację o zaistnieniu pedofilii, musi dokonać kategoryzacji, z czym tak naprawdę ma do czynienia. Obecnie prawo karne określa następujące postacie przestępstw w tym obszarze, dzieląc je zasadniczo na dwie kategorie, tj: **czynności wobec osoby małoletniej poniżej 15 lat** i **wobec małoletnich poniżej 18 lat**.

Do pierwszej grupy należą:

1. **Współżycie** z osobą małoletnią (art. 200 § 1 k.k.) – obcowanie płciowe, inna czynność seksualna, doprowadzenie do poddania się takim czynnościom lub do wykonania takich czynności przez osobę poniżej 15 lat.
2. **Zgwałcenie** osoby małoletniej (art. 197 § 3 pkt 2 k.k.) – zastosowanie przemocy, groźby lub podstępów i doprowadzenie do czynności seksualnej osoby małoletniej poniżej 15 lat.
3. **Prezentacja pornografii** małoletniemu (art. 200 § 3 k.k.) – ukazanie treści pornograficznych, przedmiotów związanych z pornografią lub umożliwienie zapoznania się z nimi osobie poniżej 15 lat.
4. **Prezentacja wykonania czynności seksualnej** (art. 200 § 4 k.k.) – wykonywanie czynności seksualnej przed osobą poniżej 15 lat, w celu

własnego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia innej osoby.

5. **Reklama lub promocja pornografii** (art. 200 § 5 k.k.) – rozpowszechnianie treści pornograficznych poprzez promocję lub reklamę pornografii osobie poniżej 15 lat.
6. **Stręczycielstwo elektroniczne** (art. 200a k.k.):
 - nawiązywanie kontaktu z małoletnim poniżej 15 lat w celu zgwałcenia, wykorzystania seksualnego lub dla pornografii, w drodze wprowadzenia w błąd, wykorzystania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji, a także groźby,
 - składanie propozycji jakiegokolwiek kontaktu seksualnego osobie poniżej 15 lat za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej.
 Do drugiej grupy należą:
 1. **Pornografia dziecięca** (art. 202 k.k.):
 - posiadanie, przechowywanie, sprowadzanie, utrwalanie, produkowanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego, nawet jeśli są w postaci wytworzonej lub przetworzonej (np. animacje komputerowe) dla celów rozpowszechniania lub bez tego celu,
 - uzyskiwanie dostępu do treści pornograficznych z udziałem małoletniego,
 - uczestniczenie w prezentacji treści pornograficznych z udziałem małoletniego dla celów zaspokojenia seksualnego.
 2. **Prostytucja dziecięca** (art. 204 § 3 k.k.) – nakłanianie lub ułatwianie prostytucji osobie małoletniej albo czerpanie korzyści majątkowej z tego procederu.
 3. **Zgwałcenie** osoby małoletniej (art. 197 k.k.) – zastosowanie przemocy, groźby lub podstępów i doprowadzenie do czynności seksualnej osoby małoletniej.
 4. **Wykorzystanie seksualne małoletniego** (art. 198 k.k.) – wyko-

rzystanie bezradności wynikającej z upośledzenia umysłowego, choroby psychicznej lub braku zdolności do rozpoznania znaczenia czynu albo pokierowania swoim postępowaniem i doprowadzenie małoletniego do czynności seksualnej.

5. **Seksting małoletnich** (art. 191a k.k.):
 - utrwalanie wizerunku nagiej osoby małoletniej, przy użyciu przemocy, groźby lub podstępów,
 - rozpowszechnianie bez zgody wizerunku nagiej osoby małoletniej.

Powyższe formy regulacji odpowiedzialności za pedofilię wyraźnie dzielą procedurę reagowania ze względu na wiek ofiary. Małoletni, **którzy nie ukończyli 15 roku życia** wchodzi w zakres obu kategorii, co powoduje, że zasadniczo w żaden sposób sprawcy takich czynów nie mogą liczyć na uniknięcie odpowiedzialności. Ściganie tych przestępstw następuje bowiem z urzędu, co w praktyce procesowej oznacza, iż w każdym przypadku uzyskania o nich informacji przez pracownika oświaty, podmiot ten jest zobowiązany niezwłocznie powiadomić prokuratora lub policję³, a w przypadku, gdy sprawcą jest małoletni poniżej 13 roku życia, także sąd rodzinny⁴. W wyjątkowych przypadkach, jak przy sekstingu małoletnich, decyzję o ściganiu podejmują rodzice niepełnoletniej ofiary⁵ poprzez złożenie wniosku o ściganie.

Sytuacja odpowiedzialności za pedofilię zmienia się natomiast po **przekroczeniu przez ofiary wieku 15 lat**. Przede wszystkim występuje brak odpowiedzialności karnej za współżycie seksualne podejmowane za zgodą osoby małoletniej pomiędzy 15 a 17 rokiem życia. Dyrekcja szkoły może oczywiście zareagować na szeroko rozumianą demoralizację, jednak nie ma już tutaj możliwości poniesienia odpowiedzialności karnej przez uczestników tego procederu. Stąd też niepokojąca tendencja do coraz częstszych form utrzymywania związków towarzyskich, dokumentowanych na portalach spo-

² art. 234 k.k. – *Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny* (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r. poz. 1137), zwanej dalej w tekście: *k.k.*

³ art. 304 § 1 k.p.k. – *Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego* (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r. poz. 1749 z późn. zmianami), zwany dalej w tekście: *k.p.k.*

⁴ art. 4 u.p.n. – *Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich* (tekst jednolity: Dz. U. z 2014 r. poz. 382 z późn. zmianami), zwany dalej w tekście: *u.p.n.*

⁵ art. 51 § 2 k.p.k. odnosi to uprawnienie zarówno do biologicznych rodziców, jak i opiekunów prawnych, stąd w dalszym tekście wszelkie wskazania dotyczące rodziców również będą obejmowały opiekunów.

łecznościowych, w których najczęściej 15 – 17-letnie dziewczyny mają partnerów w wieku 20 – 35 lat. Wzrasta też liczba anonsów o charakterze seksualnym przesyłanych podczas rozmów w sieci, gdyż sprawcy takich propozycji doskonale wiedzą, że jeśli rozmówca skończył 15 lat i nie pojawia się propozycja płacenia za seks, zmuszania lub wprowadzania w błąd co do charakteru relacji, prawo karne przestaje ścigać takie przejawy zainteresowania małoletnimi. W takich sytuacjach pozostaje jedynie możliwość liczenia na konsekwentną postawę rodziców, którzy do osiągnięcia przez dziecko pełnoletności będą kontrolować relacje towarzyskie nastoletnich pociech. W pozostałych jednak formach odpowiedzialności, szczególnie jeśli chodzi o zgwałcenia, pornografię i seksting, osoby powyżej 15 lat do osiągnięcia pełnoletności nadal są chronione przez prawo, które traktuje te formy jako szeroko rozumianą pedofilię.

Warto w tym miejscu wspomnieć o pewnej możliwości, rzadko wykorzystywanej w pracy z rodzicami, jednak w pewien sposób porządkującej omawiane sytuacje. W praktyce oświaty, organów ścigania, jak i sądownictwa rodzinnego można czasem spotkać przypadek, w którym osoba małoletnia po ukończeniu 16 lat, a przed 18 rokiem życia tak bardzo zaangażuje się w relację towarzyską, że utrzymuje regularne kontakty seksualne, nie wraca do domu i żąda od rodziców uznania takiego związku. Jeżeli faktycznie jest na to gotowa, sąd może zezwolić na zawarcie przez nią z takim wybrankiem małżeństwa⁶, co automatycznie podnosi taką małoletnią do statusu osoby pełnoletniej i pozwala jej utrzymywać relacje intymne zgodnie z prawem⁷.

Każdorazowo zatem, gdy dochodzi do przejawu pedofilii ściganej z urzędu, szkoła jest zobowiązana do złożenia zawiadomienia, a także, w ramach możli-

wości, zabezpieczenia dowodów przestępstwa do czasu przybycia organów ścigania lub otrzymania dyspozycji ze strony sądu. Od kilku lat w procedurze karnej istnieje regulacja wskazująca, że w przypadku podejrzenia zaistnienia pedofilii, za wyjątkiem sekstingu⁸, ofiarę poniżej 15 roku życia przesłuchuje sąd z udziałem biegłego psychologa i to zasadniczo tylko raz, przy rejestracji czynności w formie audiowizualnej⁹. Ma to oczywiście na celu ograniczenie cierpienia ofiary i niedopuszczenie, by sprawca na jakimkolwiek etapie postępowania miał z nią bezpośredni kontakt. Zasada ta przekłada się również do zastosowania w praktyce algorytmu postępowania w szkole (placówce). Nauczyciel, wychowawca czy psycholog, który ma kontakt z małoletnią ofiarą, powinien ograniczyć rozmowę z nią na temat zdarzenia do minimum i prowadzić ją w sposób niezwykle rozważny. Małoletnim w takich okolicznościach często towarzyszy poczucie krzywdy, winy, strach przed konsekwencjami i niejednokrotnie przekonanie, że sytuacja może się powtórzyć.

Szkoła jednak musi do pewnej granicy zebrać przynajmniej niezbędne informacje o zdarzeniu. Dlatego zaraz po uzyskaniu pierwszych informacji wskazujących na zaistnienie lub możliwość zaistnienia pedofilii, pracownik oświaty podejmuje ważną w skutkach decyzję, zależną od okoliczności, czy zgłaszającym jest małoletni będący bezpośrednią ofiarą zdarzenia. Jeżeli tak, dalsza rozmowa z małoletnim powinna zostać w miarę możliwości przerwana¹⁰, a sam małoletni poinformowany, że do czasu przybycia odpowiednich osób i służb będzie czekał z wyznaczoną przez dyrekcję osobą.

Istotne jest w tym miejscu podkreślenie, że to właśnie dyrekcja danej szkoły lub placówki ma być niezwłocznie powiadomiona o takim zdarzeniu. Dyrektor odpowiada za wszystko,

co od tej pory będzie się dalej działo. Jako podmiot reprezentujący organ założycielski rozdysonowuje zadania pomiędzy swoimi pracownikami, zapewnia ustronne miejsce na czas oczekiwania dla zgłaszającego zdarzenie małoletniego wraz z wyznaczeniem doraźnego opiekuna, tak by przez cały czas ktoś sprawował nad nim opiekę.

W następnej kolejności należy ustalić, jak dawno temu doszło do zdarzenia. Jeżeli miało ono miejsce tuż przed zgłoszeniem lub stosunkowo niedawno¹¹, należy rozważyć kwestię udzielenia pierwszej pomocy, szczególnie, gdy w wyniku zdarzenia doszło do uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia. Powiadomienie pogotowia ratunkowego może wiązać się w tym przypadku z potrzebą oddelegowania wraz z małoletnim przedstawiciela podmiotu oświaty, w którym doszło do zgłoszenia. Zdarza się bowiem, że po dotkliwie odczuwanych badaniach ginekologicznych, małoletnia jest gotowa w przyływie paniki uciec ze szpitala, co stawia szkołę w trudnym położeniu, gdyż to wciąż ona, do czasu przybycia rodziców, sprawuje pieczę nad dzieckiem¹².

Kolejna decyzja dotyczy wezwania rodziców. Jeżeli sprawcą pedofilii nie jest ktoś z rodziny oraz gdy nikt z rodziców nie jest związany w sposób szczególny z osobą sprawcy, powiadamia się ich o zdarzeniu i wzywa do przybycia do szkoły. Powiadomienia rodziców powinny być bezpośrednie, co w praktyce oznacza, że z rodzicem należy rozmawiać wprost lub w telefonicznie. Obecność rodzica jest ważna z punktu widzenia prawa, gdyż tylko on może reprezentować małoletniego w jakimkolwiek postępowaniu prawnym¹³. Rodzic może żądać od organów gminy lub powiatu pomocy psychologicznej dla dziecka, on także może zwrócić się do sądu z żądaniem odebrania dziecka spod opieki osoby sprawcy¹⁴.

⁶ art. 10 k.r.o. – *Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r. poz. 2082 z późn. zmianami), zwana dalej w tekście: *k.r.o.*

⁷ art. 10 k.c.

⁸ Seksting, jak było wcześniej wspomniane, jest ścigany na wniosek pokrzywdzonego lub rodzica, jeśli ofiarą jest małoletni.

⁹ art. 185a k.p.k.

¹⁰ Naturalnie jeśli małoletni swoim zachowaniem wykazuje potrzebę opowiedzenia wszystkiego, pozwala mu się na to.

¹¹ Ślady biologiczne pochodzące ze współżycia mogą być zabezpieczone przez policję jedynie do pewnego czasu.

¹² art. 4 u.s.o. – *Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (tekst jednolity – Dz. U. z 2016 r. poz. 1943 z późn. zmianami), zwany dalej: *u.s.o.*

¹³ art. 98 § 1 k.r.o.

¹⁴ art. 100 k.r.o.

Zdarza się czasem, że to niestety rodzic lub inna osoba najbliższa¹⁵ jest podejrzanym lub wskazywanym przez małoletnią ofiarę sprawcą pedofilii. W takich sytuacjach powiadomienie rodzica staje się dyskusyjne, stąd szkoła pomija ten element procedury, powiadamiając w zamian policję lub sąd rodzinny. Tym samym, jeżeli dyrektor uzna, że dziecko nie może wrócić do rodziny, w której doszło do aktów pedofilii, powiadamia też pomoc społeczną, która w tej sytuacji ma prawo odebrać dziecko i umieścić je u innej osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej¹⁶. Jeżeli natomiast nie ma takiej potrzeby, to po przybyciu rodziców przekazuje się im uzyskane dotychczas informacje, a następnie informuje o możliwościach dalszego działania. Gdy rodzic decyduje się na osobiste zaangażowanie, dyrektor powiadamia jedynie policję, że doszło do zgłoszenia pedofilii, a rodzic osobiście zgłasza się do najbliższej jednostki policji. Może się jednak zdarzyć, że rodzic nie będzie w stanie poradzić sobie z obciążeniem, jakim jest informacja o tym, co się stało. Wtedy dyrektor informuje policję i prosi o interwencję w szkole.

Po przybyciu policji szkoła przekazuje sprawę funkcjonariuszom, tym samym pozostając do dyspozycji, gdyż może się okazać, że to od dyrektora lub pracownika oświaty, który pierwszy rozmawiał z małoletnim, trzeba przyjąć zawiadomienie o przestępstwie i go przesłuchać.

Po wykonaniu powyższych czynności dyrektora musi dopilnować ostatniego elementu, jakim jest sporządzenie właściwej dokumentacji ze wszystkich podjętych czynności, szczególnie na potrzeby ewentualnego wezwania do sądu rodzinnego lub do ośrodka pomocy społecznej.

Jeżeli chodzi o dalsze postępowanie wobec małoletniego, to w pewnych przypadkach szkoła może rozważyć organizację nauczania indywidualnego dla dziecka, które z powodu zdrowot-

nych lub psychicznych konsekwencji nie będzie mogło przez dłuższy czas do niej wrócić.

I na koniec ważna uwaga. **Szkoła i placówki oświatowe, mimo iż zaczęły całą procedurę, nie są stroną w postępowaniu karnym.** Oznacza to, że nie będą na bieżąco informowane o dalszym postępie sprawy. Dyrektor powinien poinformować radę pedagogiczną o tym, co zaszło, jednak poinstruować również, by po powrocie dziecka na zajęcia do szkoły, ośrodka lub świetlicy nie poruszać z własnej inicjatywy wspomnianego incydentu, a jedynie dyskretnie monitorować funkcjonowanie małoletniego. Zdarzają się bowiem przypadki, gdy oburzeni rodzice przychodzą do wydziałów edukacji, oddziałów kuratorium lub nawet na policję i zgłaszają, że niektórzy nauczyciele, wychowawcy, a czasem nawet i pracownicy obsługi zagrażają ofiarę, pytając, jak się czuje i czy sprawca został ukarany. Pozostawiając już bez komentarza ocenę moralną takiego zainteresowania i konsekwencje psychiczne, jakie może to wywołać u dziecka, należy zaznaczyć, że osoba, która próbuje uzyskać dalsze informacje dotyczące stanu zdrowia, w tym psychicznego ofiary, dalszych losów sprawcy, z punktu widzenia prawa wchodzi w zakres danych osobowych, które podlegają ochronie¹⁷. Skarga do organów ścigania na takie zachowanie rodzi w konsekwencji potrzebę dokonania kontroli, czy z punktu widzenia procesu karnego lub prawa administracyjnego takie zainteresowanie było profesjonalne. Uchybienia w tym zakresie skutkują konsekwencjami karnymi, dyscyplinarnymi, a czasem i cywilnymi, o czym warto pamiętać.

Zawsze w czasie interwencji, gdy rodzice i małoletni są jeszcze do dyspozycji, należy zadeklarować, że gdy tylko będzie taka potrzeba, to szkoła będzie im służyć pomocą. Z rozmów z dziećmi i ich opiekunami wynika, że najczęściej powrót do szkoły lub na inne zajęcia jest trudny, stąd oczekiwa-

nie, by pracownicy oświaty pozostawiali w gotowości do udzielenia pomocy, jednak tylko na wyraźną prośbę rodziców lub samego małoletniego. Należy jednak zaznaczyć, że jeżeli pomimo zapewnień rodziny pracownik oświaty zauważy wyraźną dysfunkcję dziecka wskazującą na potrzebę zareagowania, to oczywiście angażuje się, zapewniając opiekę na zasadach ogólnych¹⁸.

Stosowanie powyższych uregulowań pozwoli pracownikom oświaty zapobiec rozległym w skutkach konsekwencjom pedofilii. W pewnych przypadkach szkoła, świetlica lub inne placówki oświatowe będą musiały podjąć czynności, które nie zostały ujęte ogólnymi przepisami prawa. Należy wówczas zawsze nawiązać kontakt z miejscowym ośrodkiem pomocy społecznej lub policją, a nawet, gdy zajdzie taka potrzeba – miejscową poradnią psychologiczno-pedagogiczną. Praktyka organów ścigania, a także i doniesienia ze strony psychoterapeutów ukazują, że niejednokrotnie dramat osób uwikłanych w pedofilię wiąże się z tym, że pomimo obecnych w mediach informacji o możliwościach ścigania sprawców tych przestępstw, a także deklarowanej pomocy dla pokrzywdzonych, ofiary mają poczucie osamotnienia. Nie jest przypadkiem także, że pewna grupa małoletnich ofiar pedofilii ma tendencję do stawiania się takimi sprawcami, gdy dorośnie, a także jest bardziej otwarta na prostytucję. Sprawcę można zatrzymać, fizyczne uszkodzenia ciała uleczyć, jednak zmiany w psychice trwają o wiele dłużej i w pewnym sensie stają się problemem społecznym. Uregulowania prawne dotyczące oświaty i jej profesjonalne zaangażowanie w tej materii pozwolą aktywnie przeciwdziałać skutkom przedmiotowego procederu. Dla ofiar szkoła, świetlica i każdy inny podmiot oświaty staje się wtedy realnym wsparciem, dla sprawców zaś to wyraźne ostrzeżenie, że dziecko nie jest opuszczone i może liczyć na pomoc i zdecydowaną interwencję.

Sebastian Korecki jest nadkomisarzem policji, prawnikiem, wykładowcą zajmującym się m.in. zjawiskiem pedofilii.

¹⁵ art. 115 § 11 k.k. reguluje krąg osób, wchodzących z ten zakres.

¹⁶ art. 12a u.p.p.r. – *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390).

¹⁷ art. 27 u.o.d.o. – *Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych* (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r. poz. 922), zwana dalej: *u.o.d.o.*

¹⁸ art. 1 pkt 12 u.s.o.

W JAKI SPOSÓB REALIZUJEMY DZIAŁANIA WYCHOWAWCZE W SZKOLE?

– propozycja przeprowadzenia kontroli

MONIKA BEDNARSKA-BAJER, MARIA GUZIK, WIESŁAWA SZOPA, BEATA SZYDŁOWSKA, MAŁGORZATA WIERZBICKA, JOANNA ŻUREK, CEZARY LEMPA

W zaplanowanych na rok szkolny 2016/2017 podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa, jednym z priorytetów jest *Kształtowanie postaw. Wychowanie do wartości*. Priorytet ten jest przede wszystkim realizowany w ramach programu wychowawczego i profilaktycznego. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek* zawiera opis wymagań mających na celu zapewnienie optymalnych warunków

rozwoju każdemu uczniowi oraz zachęcenie szkół do bycia organizacją uczącą się. Wymaganie 5 tego rozporządzenia dotyczy kształtowania postaw i respektowania norm społecznych. Realizacja tego wymagania powinna odbywać się przez spełnianie charakterystyk na poziomie podstawowych i wysokim.

Charakterystyka wymagania dotyczy opisu procesów realizowanych w szkole na poziomie:

- podstawowym – świadczącym o prawidłowym przebiegu pro-

cesów kształcenia, wychowania i opieki, umożliwiającym każdemu uczniowi rozwój, a szkole/placówce doskonalenie swojej pracy,

- wysokim – świadczącym o wysokiej skuteczności działań, wyrażanej efektami kształcenia i wychowania, pozytywnym postrzeganiem szkoły lub placówki oraz jej rozwojem i uspołecznieniem.

W planie działań wychowawczych i profilaktycznych w szkole należy uwzględnić zdiagnozowane potrzeby wychowawcze szkoły, wartości uznawane w szkole za ważne i realizowane w ramach koncepcji pracy szkoły oraz charakterystyki spełnienia wymagania 5 na poziomie podstawowym i wysokim. Opracowany program wychowawczy i profilaktyczny, powinien podlegać ewaluacji (monitorowaniu) lub/i kontroli w ramach realizacji nadzoru pedagogicznego prowadzonego przez dyrektora szkoły, zgodnej z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego. Poniżej chcieliśmy zaproponować dwa sposoby prowadzenia nadzoru nad realizacją działań wychowawczych w szkole. Propozycje te zostały przygotowane przez dyrektorów pracujących w sieci dyrektorów Sosnowca.

Tabela 1: Charakterystyka wymagania na poziomie podstawowym i wysokim

Charakterystyka wymagania – poziom podstawowy	Charakterystyka wymagania – poziom wysoki
Szkoła lub placówka realizuje działania wychowawcze i profilaktyczne, które są dostosowane do potrzeb uczniów i środowiska.	W szkole lub placówce, wspólnie z uczniami i rodzicami, analizuje się podejmowane działania wychowawcze i profilaktyczne, w tym mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań. Ocenia się ich skuteczność oraz w razie potrzeby, modyfikuje.
Działania szkoły lub placówki zapewniają uczniom bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne, a relacje między wszystkimi członkami społeczności szkolnej są oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu.	
Zasady postępowania i współżycia w szkole lub placówce są uzgodnione i przestrzegane przez uczniów, pracowników szkoły i rodziców.	
W szkole lub placówce realizowane są działania antydyskryminacyjne, obejmujące całą społeczność szkoły lub placówki.	

I. Kontrola

Kontroli podlega realizacja programu wychowawczego i profilaktycznego szkoły (klasy).

Arkusz kontroli

Temat kontroli:	Prawidłowość prowadzonych przez szkołę działań wychowawczych w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości.
Cel kontroli:	Sprawdzenie, czy zaplanowane działania m. in. w ramach programów wychowawczego i profilaktyki są realizowane na bieżąco.

Terminy (planowane): X 2016, II, VI (VII) 2017

Formy kontroli: Kontrola realizacji działań podejmowanych przez wychowawców i nauczycieli oraz pedagoga szkolnego

I. A. Informacja dla nauczyciela w związku z planowanym wywiadem i analizą dokumentacji

Sz. Pani/Sz. Pan

Zapraszam w dniu o godz. do gabinetu dyrektora szkoły na wywiad połączony z analizą dokumentacji. Celem spotkania jest sprawdzenie, czy zaplanowane w ramach programów wychowawczego i profilaktyki działania są realizowane na bieżąco. Proszę o przyniesienie ze sobą planu wychowawczego klasy, planu dydaktycznego (plan kierunkowy i wynikowy, rozkład materiału), realizowanego w roku szkolnym 2016/2017, dziennika lekcyjnego klasy (i/lub analiza dziennika elektronicznego), której jest Pani/Pan wychowawcą lub wybranych klas, w których Pani/Pan uczy przedmiotu (w przypadku, gdy nie pełni Pani/Pan funkcji wychowawcy).

I. B. Kwestionariusz wywiadu z nauczycielami (wychowawcami)

Nauczyciel

Wychowawca klasy Szkoła

Data

Pytania	Uwagi
1. W jaki sposób Pani/Pan zaplanowała/ł w swojej klasie realizację prowadzonych przez szkołę działań wychowawczych w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości?	
2. Czy, a jeśli tak, to z kim, zaplanowała/ł Pani/Pan współpracę przy realizacji prowadzonych działań wychowawczych?	
3. Które z zaplanowanych przez Panią/Pana działań w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości zostały już zrealizowane? (Czy któregoś z działań nie zrealizowano? Jakie były tego powody?)	
4. Czy zrealizowała/ł Pani/Pan działania w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości nieujęte w planie? Jeśli tak, to jakie?	
5. Jakie efekty w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości przyniosły podejmowane działania?	
6. Jakie działania planuje Pani/Pan w kolejnych miesiącach w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości?	
Proszę o ich zaprezentowanie.	

Podsumowanie wywiadu

Wnioski po przeprowadzonym wywiadzie	Treść rekomendacji planowane działania (jak?)	Kto?	Termin (kiedy?)	Gdzie?	Sposób sprawdzenia realizacji działań – jak zbadamy efekty tych działań?

I. C. Kwestionariusz analizy dokumentacji

Pytanie	TAK	NIE
Czy plan pracy nauczyciela (wychowawcy) uwzględnia działania w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości wynikające z planu pracy szkoły?		
Czy tematyka godzin wychowawczych jest spójna z planem pracy wychowawczej w zakresie działań mających na celu kształtowanie postaw i wychowania do wartości?		

Czy w dzienniku lekcyjnym/elektronicznym dokumentowana jest tematyka godzin wychowawczych, uwzględniająca działania w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości zgodnie z planem pracy?

Podsumowanie analizy dokumentacji

Wnioski po przeprowadzonej analizie dokumentacji	Treść rekomendacji planowane działania (jak?)	Kto?	Termin (kiedy?)	Gdzie?	Sposób sprawdzenia realizacji działań – jak zbadamy efekty tych działań?

I. D. Kwestionariusz wywiadu z pedagogiem

Pytania	Uwagi
1. W jaki sposób uwzględniła/ł Pani/Pan w swoim planie pracy realizację prowadzonych przez szkołę działań wychowawczych w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości?	
2. Czy, a jeśli tak, to z kim, zaplanowała/ł Pani/Pan współpracę przy realizacji prowadzonych działań wychowawczych?	
3. Które z zaplanowanych przez Panią/Pana działań w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości zostały już zrealizowane? (Czy któregoś z działań nie zrealizowano? Jakie były tego powody?)	
4. Czy Pani/Pan zrealizowała/ł działania w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości nieujęte w planie? Jeśli tak, to jakie?	
5. Jakie efekty w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości przyniosły podejmowane działania?	
6. Jakie działania planuje Pani/Pan w kolejnych miesiącach w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości? Proszę o ich zaprezentowanie.	
7. Czy uważa Pani/Pan, że należy wzmocnić współpracę z wychowawcami/nauczycielami? Jeśli tak, to w jakim zakresie?	

Podsumowanie wywiadu z pedagogiem szkolnym

Wnioski po przeprowadzonym wywiadzie	Treść rekomendacji, planowane działania (jak?)	Kto?	Termin (kiedy?)	Gdzie?	Sposób sprawdzenia realizacji działań – jak zbadamy efekty tych działań?

II. Ewaluacja (monitoring)

Ewaluacji podlega realizacja programu wychowawczego i profilaktycznego szkoły (klasy).

Temat ewaluacji:	Prawidłowość prowadzonych przez szkołę działań wychowawczych w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości.
Cel ewaluacji:	Sprawdzenie, czy zaplanowane działania w ramach programów wychowawczego i profilaktyki są realizowane na bieżąco.
Terminy (planowane):	XI 2016, II, VI (VII) 2017
Metody ewaluacji:	Wywiad z nauczycielami (wychowawcami), uczniami, rodzicami, pedagogiem, analiza dokumentacji, obserwacja

Tabela 2. Zestawienie metod ewaluacji w kontekście stawianych pytań

Zagadnienia / pytania ¹	Wywiad z nauczycielami (wychowawcami)	Wywiad z uczniami	Wywiad z rodzicami	Wywiad z pedagogiem	Analiza dokumentacji	Obserwacja
Czy szkoła prowadzi, w uzgodnieniu z rodzicami, działania wychowawcze wspomagające kształtowanie pozytywnych postaw?	X		X		X	
Kiedy ja ostatnio podejmowałam/podejmowałem takie działania?	X			X	X	
Czy szkoła zapobiega powstającym zagrożeniom, informuje o zagrożeniach cywilizacyjnych?	X	X	X	X	X	
Czy w mojej szkole respektowanie norm społecznych sprowadza się jedynie do kształtowania i zachowywania dobrych obyczajów?	X	X	X	X	X	X
Czy nauczyciele wychowują własnym przykładem?	X	X	X	X		X
Czy obowiązek przestrzegania norm odnosi się tylko do uczniów, czy do całej społeczności szkolnej?	X	X	X	X		X
Co świadczy o tym, że zasady istniejące w szkole obowiązują wszystkich tak samo?	X	X	X	X		X
Czy funkcjonują w szkole reguły życia szkolnego i trwa dyskusja o normach społecznych w kontekście <i>wzajemnego szacunku i zaufania</i> ?	X	X	X	X		X
Jakie działania antydyskryminacyjne są podejmowane w szkole? Czy podejmowane działania wynikają ze specyfiki szkoły? Jakich działań ewentualnie brakuje?	X	X	X	X	X	
W jaki sposób przyjęto katalog wartości uznanych w szkole za ważne?	X	X	X	X	X	
Jaki jest poziom bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego odczuwanego przez uczniów w szkole? Skąd o tym wiemy?	X	X	X	X	X	X
Czy w szkole budowany jest pozytywny klimat dla współpracy uczących się? W jakim zakresie pracownicy szkoły dostrzegają pomysły, inicjatywy zgłaszane przez rodziców i uczniów?	X			X	X	

¹ Wymagania państwa. Uporządkowanie priorytetów i celów szkoły. Wydanie uwzględniające zmiany prawne w 2015 roku, dostęp: <http://www.npseo.pl/data/documents/4/374/374.pdf>; 16.03.2017 r., godz. 10.39.

Co świadczy o tym, że uczniowie potrafią dzielić się odpowiedzialnością za realizowane przedsięwzięcia?	X	X	X	X		X
Jaki wpływ na kształt zasad postępowania i współzycia, które obowiązują w szkole, mają rodzice i uczniowie? Czy relacje między członkami społeczności szkolnej oparte są na wzajemnym szacunku i zaufaniu? Co o tym świadczy?	X	X	X	X		X
W jaki sposób jest w szkole prowadzona analiza podejmowanych działań wychowawczych? Czy analizy takie są prowadzone? Czy są systemowe, czy mają charakter <i>gaszenia pożarów</i> ?	X	X	X	X	X	
W jakim zakresie wnioski z tej analizy przyczyniają się do modyfikacji działań? Czy modyfikacje są skuteczne? Czy działania wynikające z modyfikacji wpływają na poprawę sytuacji wychowawczej?	X	X	X	X	X	
Jaki jest wpływ uczniów i rodziców na kształtowanie norm regulujących funkcjonowanie szkolnej społeczności?	X	X	X	X	X	
Czy zgłaszane przez uczniów i rodziców postulaty są uwzględniane przez pracowników szkoły?	X	X	X	X	X	

Podsumowanie wywiadu z pedagogiem szkolnym

Wnioski po przeprowadzonej ewaluacji	Treść rekomendacji planowane działania (jak?)	Kto?	Termin (kiedy?)	Gdzie?	Sposób sprawdzenia realizacji działań – jak zbadamy efekty tych działań?

Monika Bednarska-Bajer jest dyrektorem ZSO nr 8 w Sosnowcu, Maria Guzik jest dyrektorem SP nr 35 w Sosnowcu, Wiesława Szopa jest dyrektorem SP nr 15 w Sosnowcu, Beata Szydłowska jest wicedyrektorem w ZSEiI – Gimnazjum nr 15 w Sosnowcu, Małgorzata Wierzbicka jest dyrektorem SP nr 10 w Sosnowcu, Joanna Żurek jest dyrektorem ZSO nr 11 w Sosnowcu, Cezary Lempa jest konsultantem w RODN „WOM” w Katowicach.

RODN „WOM” w Katowicach zaprasza:

■ KLUB LIDERA

Klub działa od czerwca 1993 r.

Adresat: oświatowa kadra kierownicza oraz wszyscy zainteresowani

Kontakt: Krzysztof Bednarek: tel. 32 258 13 97 w. 221, e-mail: kb@womkat.edu.pl

FORMY PRACY MŁODZIEŻY I DOROSŁYCH w kształceniu praktycznej nauki zawodu

MARIA KACZMAREK

Współczesna metodyka kształcenia zawodowego uczniów i dorosłych opiera się na kierowanym samokształceniu oraz wymianie wzajemnych doświadczeń. Nauczyciele realizujący proces dydaktyczny powinni dobierać do celów kształcenia metody nauczania – uczenia się, środki dydaktyczne i formy organizacji pracy, wyzwalające samodzielność koncepcyjną i kontrolną wytworów uczniów.

Z myślą o nauczycielach realizujących edukację opartą na samokształceniu uczestników kształcenia zawodowego został napisany poradnik metodyczny¹, który zawiera: pytania prowadzące (poprzedzające materiał źródłowy), zagadnienia (problemy) związane z kształceniem zawodowym, opracowane w formie pytań i odpowiedzi, oraz przykładowe rozwiązania praktyczne.

Poniżej zamieszczono fragment tej publikacji: Moduł II – *Pedagogiczne konteksty kształcenia zawodowego*, temat 4: *Formy pracy młodzieży i dorosłych w kształceniu praktycznym*.

Pytania prowadzące

Proszę odpowiedzieć na następujące pytania.

1. Jakie efekty w zakresie uczenia się daje praca na zajęciach praktycznych prowadzona formami: indywidualną i grupową?
2. W jaki sposób ocenia Pani/Pan pracę uczniów wykonujących wspólne zadanie w grupie?

Materiał źródłowy

Praktyczne nauczanie zawodu odbywa się bezpośrednio na dydaktyczno-pro-

dukcyjnych lub usługowych stanowiskach pracy. W odniesieniu do praktycznej nauki zawodu rozróżniamy następujące formy organizacyjne:

- *zajęcia indywidualne,*
- *zajęcia grupowe,*
- *zajęcia w grupach uczniowskich,*
- *zajęcia w zespołach pracowniczych,*
- *zajęcia specjalizujące,*
- *zajęcia pracowniane lub laboratoryjne,*
- *wycieczki dydaktyczne,*
- *zajęcia seminaryjne.*

Wybór odpowiedniej formy organizacyjnej nauczania zależy od wielu czynników, takich jak: rodzaj zawodu, złożoność konstrukcyjno-technologiczna wyrobu, warunki lokalowe, zaopatrzenie w narzędzia i sprzęt².

Najczęstszymi formami pracy uczniów na zajęciach praktycznych są zajęcia, w czasie których uczniowie samodzielnie lub w grupach osiągają efekty kształcenia.

Zdaniem K. Kruszewskiego, indywidualizacja pracy ucznia powinna być dostosowana do możliwości ucznia, które należy wykorzystywać oraz rozwijać w największym stopniu.

Przez możliwości uczenia się należy rozumieć właściwości psychofizyczne ucznia określające w danym momencie granice efektów uczenia się. Możliwości uczenia się można podzielić na:

- *możliwości merytoryczne dotyczące opanowania wiedzy [...],*
- *możliwości intelektualne związane ze zdolnościami ogólnymi i uzdolnieniami, które nie mogą być oderwane od wiedzy,*

- *możliwości emocjonalne, które wpływają na ukształtowanie się motywacji, zainteresowań, postaw, aspiracji,*
- *możliwości fizyczne związane z wydolnością fizyczną³.*

Zdaniem M. Taraszkiewicz⁴, na rynku pracy nie ma praktycznie przestrzeni, gdzie nie jest wykorzystywana praca w zespołach, praca w grupach projektowych, praca w strukturach macierzowych, gdzie każdy może, a nawet musi, realizować różne cele. [...].

W pracy grupowej kształtuje się następujące kompetencje przydatne w pracy zawodowej:

- I. *Umiejętności w odniesieniu do ludzi [...]:*
 - *aktywne słuchanie – słuchanie przed podjęciem decyzji;*
 - *efektywne komunikowanie się – ciągłe utrzymywanie członków zespołu na właściwym poziomie informacji;*
 - *budowanie relacji w zespole – budowanie zaufania, szacunku i zrozumienia pomiędzy członkami zespołu;*
 - *rozwiązywanie problemów i doradzanie – bycie dostępnym i reagowanie na problemy innych;*
 - *partycypacyjne podejmowanie decyzji – angażowanie członków zespołu w rozwiązywanie najważniejszych problemów;*
 - *zarządzanie relacjami z otoczeniem zespołu – koordynowanie i reprezentowanie członków zespołu.*
- II. *Umiejętności w odniesieniu do podziału zadań [...]. Chodzi o:*
 - *formułowanie celów – określenie osiąganych celów razem z zespołem przy jednoczesnej presji na poprawę wyników;*
 - *określenie standardów jakości – uyskiwanie porozumienia z członkami zespołu dotyczących standardów jakości;*
 - *podział pracy – przydzielenie pracy zgodnie z umiejętnościami i preferencjami członków zespołu;*
 - *rozwój zespołu – wspieranie innych w rozwoju umiejętności, posiadanie planu szkoleń i rozwoju dla członków zespołu;*
 - *deklarowanie – minimum nadzoru jako efekt dobrego przygotowania członków zespołu zaufania itp.*

¹ T. Grad, M. Kaczmarek, J. Kropka: *Poradnik metodyczny dla nauczycieli praktycznej nauki zawodu*. RODN „WOM” w Katowicach, Katowice 2016.

² T. Ornatowski, J. Figurski: *Praktyczna nauka zawodu*. Radom 2000, s. 22.

³ K. Kruszewski: *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*. Warszawa 1994, s. 245 – 247.

⁴ M. Taraszkiewicz: *8 strategii efektywnego nauczania*. Materiały szkoleniowe.

III. Umiejętności w obszarze strategii:

- *motywowanie – artykułowanie wizji dotyczącej przyszłości zespołu, inspirowanie członków zespołu itp.;*
- *strategia – logiczna analiza sytuacji, przewidywanie problemów, które mogą się pojawić itp.*

Zagadnienia (problemy) związane z kształceniem praktycznym

Nauczyciel kształcenia praktycznego powinien wykorzystać formy organizacyjne zajęć zgodne ze sposobami pracy w danym zawodzie. Najczęściej stosuje się indywidualne lub zespołowe wykonywanie działań. Należy do tego przygotować uczniów i słuchaczy. Poniżej zamieszczono pytania oraz informacje, które mogą być pomocne nauczycielowi w wypracowaniu własnej metodycznej koncepcji nauczania zgodnie z zasadą kształcenia indywidualizacji i zespołowości.

Jak w procesie dydaktycznym łączyć formy pracy indywidualnej z zespołową?

Zgodnie z zasadą kształcenia, zasada indywidualizacji i zespołowości dotyczy organizacji pracy, w której z jednej strony uwzględniane są indywidualne możliwości ucznia, z drugiej zaś umiejętności współpracy i współ-

działania uczniów przy osiąganiu efektów kształcenia. Efekty kształcenia często dotyczą pracy zespołowej, dlatego uczniowie muszą zapoznać się z pracą etapową (i ćwiczyć umiejętności na każdym etapie).

Jakimi metodami należy pracować nad osiąganiem efektów kształcenia w procesie dydaktycznym, aby rozwijać indywidualizację i zespołowość?

Sposoby prowadzenia procesów osiągania efektów w pracy indywidualnej i zespołowej są podobne. Najczęściej nauczyciele kształcenia praktycznego stosują formy pracy zespołowej, które stanowią odniesienie do pracy w warunkach rzeczywistych w świadzonej pracy w danym zawodzie.

Jak oceniać pracę uczniów/słuchaczy w pracy zespołowej?

Twórczą pracę w grupie nie zawsze można ocenić w sposób tradycyjny, odnosząc się do końcowych efektów działania. Często zwracamy uwagę na przebieg procesu, w którym uczniowie muszą ze sobą współdziałać, aby osiągnięty był efekt kształcenia, oraz aby ocenić jakość ich współpracy, a także przejawianie przez nich indywidualnych zachowań. W związku z tym nauczyciel powinien każdemu uczniowi przedstawić informację zwrotną na temat:

- jego zachowań w czasie wykonywania pracy w odniesieniu do innych uczniów z tej grupy (gotowości do współpracy, sposobu komunikowania się w grupie, zachowywania się w sytuacji konfliktowej, poczucia odpowiedzialności za zadanie powierzone przez innych uczestników pracujących w tej samej grupie);
- przejawiania jego indywidualnego stosunku do nauki (gotowości do uczenia się nowych rzeczy, włączenia się w organizację zajęć praktycznych, rzetelnego wykonywania powierzonych zadań, dokumentowania efektów pracy);
- zdobywania przez ucznia wiedzy i umiejętności w czasie pracy (prezentowania wyników pracy, wykorzystania doświadczeń w pracy zespołowej).

Przykłady z praktyki

W jaki sposób oceniać pracę indywidualną uczniów w działaniach zespołowych?

Pracę członków grupy można oceniać:

- według efektów końcowych,
- według ustalonych kryteriów (ocena technologiczna), korzystając z karty oceny grupowej (poniżej)

Przykład:

Karta oceny pracy w grupie – kryterium 0 pkt. – 1 pkt.

Czynności związane z wykonywaniem ćwiczeń/zadań	Uczeń 1	Uczeń 2	Uczeń 3	Uczeń 4	Uczeń ..n
Przygotowanie stanowiska pracy.					
Przygotowanie narzędzi niezbędnych do wykonania ćwiczenia.					
Zaplanowanie ćwiczenia, przedstawienie nauczycielowi przebiegu pracy.					
Samodzielność wykonywania ćwiczenia zgodnie z dokumentacją.					
Przestrzeganie bezpieczeństwa na stanowisku pracy.					
Stosowanie się do kształtowanych KPS.					

Maria Kaczmarek jest konsultantem w Pracowni Edukacji Zawodowej i Międzykulturowej w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach

CO NOWEGO W EDUKACJI REGIONALNEJ?

Edukacja regionalna – plan rozwiązania systemowego

Dr ŁUCJA STANICZEK

Edukacja regionalna zyskuje sprzymierzeńców w coraz szerszych kręgach. Wzbudza zainteresowanie Zarządu Województwa Śląskiego i radnych Sejmiku Samorządowego. Także radni poszczególnych miast i gmin kierują swoją uwagę na to, jak w sposób optymalny wprowadzić edukację regionalną do siatki godzin lub chociażby do programu wychowawczo-dydaktycznego szkoły. Z inicjatywy dr. Henryka Mercika, członka Zarządu Województwa Śląskiego odbyły się już dwie konferencje poświęcone temu tematowi – w czerwcu w Koszęcinie, przy okazji Święta Edukacji Regionalnej, organizowanego co roku przez działające przy Zespole Pieśni i Tańca „Śląsk” Centrum Edukacji Regionalnej, i we wrześniu, w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Plan wdrażania edukacji regionalnej do szkół obejmuje:

- kształcenie nauczycieli na interdyscyplinarnych studiach podyplomowych organizowanych od września przez Uniwersytet Śląski,
- opracowanie programu kształcenia regionalnego dla każdego etapu edukacyjnego,
- promocję edukacji regionalnej wśród władz miast i gmin; program opracowuje zespół autorów – specjalistów w czterech dziedzinach, reprezentujących zarówno Górny Śląsk, jak i ziemie: częstochowską, żywiecką i zagłębiowską.

Kontynuowane są też dotychczasowe działania. Edukacja regionalna stanowi przedmiot innowacji pedagogicznych, rozwijają się takie inicjatywy, jak dni śląskie w szkołach, organizowane są konkursy śląskiej mowy o zasięgu ponadlokalnym, pilotażowo wdrażany jest przedmiot wiedza o regionie.

Śląskie Kuratorium Oświaty kontynuuje organizację wielkiego konkursu *Edukacja regionalna w szkole*. Związek Górnośląski przy współpracy instytucji naukowych i oświatowych rozwija inicjatywy edukacyjne w postaci takich przedsięwzięć, jak *Śląskie Śpiewanie* (24 edycji), *Olimpiada Wiedzy o Górnym Śląsku* (6 edycji), *Śląski Turniej Debat Oksfordzkich* (7 edycji), *Ogólnopolskie Forum Nauczycieli Regionalistów*. Jak mówi się na Śląsku: *Swoje czynić...*

Poniżej kilka przykładów ważnych wydarzeń związanych z popularyzacją wiedzy o małej ojczyźnie.

1. Od reformacji do rewitalizacji. Rewolucje i ewolucje na Górnym Śląsku. Takie hasło przewodnie przyświeca VI edycji Olimpiady Wiedzy o Górnym Śląsku, organizowanej przez Związek Górnośląski i Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej. Do finału Komitet Główny olimpiady zakwalifikował 15 uczestników, którzy pokonali dwa etapy: rozwiązanie testu interdyscyplinarnego (historia, geografia/przyroda, literatura/dialekt, dziedzictwo kulturowe/sztuka) oraz napisanie pracy na wybrany temat związany z hasłem przewodnim. W finale czeka ich kolejny test interdyscyplinarny z wiedzy zawartej w podanych tekstach, prezentacja swojej pracy

pisemnej i odpowiedź na pytania komisji. Nagrodami w olimpiadzie są indeksy na Uniwersytet Jagielloński (11), Uniwersytet Śląski (12) i Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Ponadto trzech uczestników, którzy uzyskają najwięcej punktów, wraz z opiekunami pojedzie do Parlamentu Europejskiego w Brukseli na zaproszenie europosła Marka Plury.

2. Śląski Turniej Debat Oksfordzkich. To wyjątkowa okazja do zdobywania wiedzy o Górnym Śląsku, nabycia umiejętności pracy zespołowej oraz bardzo skuteczna metoda weryfikowania własnych poglądów, naruszania stereotypów i obalania uprzedzeń. Organizatorzy: Bractwo Oświatowe Związku Górnośląskiego i Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego umożliwiają uczestnikom zdobywanie wiedzy merytorycznej podczas warsztatów organizowanych przed każdym etapem. Zajęcia prowadzą na nich m.in. specjaliści z wyższych uczelni. Ostatnia edycja tych spotkań odbyła się w RODN „WOM” w Katowicach i w Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej. Uczestnicy półfinałów będą zmagać się z tezą: *XX-wieczna historia regionu dowodzi, że dla Ślązaków żywy obywatel ma większą wartość niż martwy bohater*. Teza finałowa brzmi: *Historia Śląska predestynuje do otwarcia się na migrantów*.

Pozostałe tezy w tegorocznym turnieju to:

- *Górny Śląsk potrzebuje głębokich zmian.*
- *Muzyka to najlepszy towar eksportowy Górnego Śląska w dziedzinie kultury.*
- *Granice województwa śląskiego powinny się pokrywać z granicami Górnego Śląska.*
- *Kopalnia na Śląsku to żywicielka.*
- *Współcześni Górnoślązacy w zbyt małym stopniu znają wielokulturowe dziedzictwo regionu.*
- *Tradycyjny etos pracy jest najważniejszym motorem rozwoju ekonomicznego Śląska.*

3. Rok 2017 w Województwie Śląskim jest ogłoszony Rokiem Reforma-

cji. Dlatego też **XI Ogólnopolskie Forum Nauczycieli Regionalistów**, jest organizowane we współpracy z Kościołem Augsbursko-Ewangelickim. Organizatorem wydarzenia jest Bractwo Oświatowe Związku Górnośląskiego i Kuratorium Oświaty w Katowicach. Tematem tegorocznego Forum jest **500 lat Reformacji na Śląsku**.

Przytoczone przykłady nie wyczerpują całości przedsięwzięć, jakie organizują różne instytucje, ale przede wszystkim szkoły, dyrekcje i nauczyciele entuzjaści w województwie śląskim. Powodzenie tych działań zawdzięczają wytężonej pracy wykonywanej z pasją, którą to pasję potrafią zaszczerpić uczniom. Często także rodzicom. Rodzi się refleksja – czy

edukacja regionalna potrzebuje rozwiązań systemowych? Tak.

Dlaczego bowiem tylko niektórzy uczniowie, w niektórych szkołach niektórych miast i gmin mają mieć szansę poznać i zrozumieć region, w którym żyją i z którym, być może, zwiążą się na całe życie? Każdy człowiek wybiera sam swoją tożsamość. Pomóżmy młodym ludziom w tym wyborze.

Dr Łucja Staniczek jest wiceprezesem Związku Górnośląskiego, polonistką, współorganizatorką m.in. Olimpiady Wiedzy o Górnym Śląsku i Ogólnopolskiego Forum Nauczycieli Regionalistów.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach

KURSY KWALIFIKACYJNE – NOWE EDYCJE:

- **Kurs kwalifikacyjny w zakresie wczesnego nauczania języka angielskiego** – 240 godzin.
Nauczyciele nauczania początkowego uzyskują kwalifikacje do nauczania języka angielskiego w przedszkolach i klasach I – III.
Początek kursu: październik 2017 r., zakończenie czerwiec 2018 r.
Kierownik szkolenia: Joanna Drążek.
Zgłoszenia on-line: www.womkat.edu.pl
- **Kurs kwalifikacyjny w zakresie przygotowania pedagogicznego do nauczania języka angielskiego** – 280 godzin.
Uczestnicy zdobywają kwalifikacje do nauczania języka angielskiego na wszystkich poziomach nauczania w szkołach publicznych.
Początek kursu: październik 2017, zakończenie czerwiec 2018 r.
Kierownik szkolenia: Joanna Drążek.
Zgłoszenia on-line: www.womkat.edu.pl
- **Kurs kwalifikacyjny w zakresie przygotowania pedagogicznego do nauczania języka niemieckiego** – 280 godzin.
Uczestnicy zdobywają kwalifikacje do nauczania języka niemieckiego na wszystkich poziomach nauczania w szkołach publicznych.
Początek kursu: październik 2017 r., zakończenie czerwiec 2018 r.
Kierownik szkolenia: Joanna Drążek.
Zgłoszenia on-line: www.womkat.edu.pl

Zapisy na kursy kwalifikacyjne z języków obcych od września 2017 r.

- **Kurs kwalifikacyjny z zakresu organizacji i zarządzania oświatą** – 230 godzin.
Kolejna edycja: czerwiec 2017 r., zakończenie planowane jest na luty 2018 r.
Kurs będzie realizowany wg nowego ramowego planu i programu zatwierdzonego 10 listopada 2015 r. przez Ministra Edukacji Narodowej.
Kontakt: e-mail: kursy@womkat.edu.pl; tel.: 32 203 66 40; 32 259 98 85; fax: 32 203 66 56

Nowość w ofercie RODN „WOM” w Katowicach

1. Przygotowanie **kompleksowej diagnozy edukacyjnej** dla szkół prowadzonych przez Jednostki Samorządu Terytorialnego (JST) na potrzeby aplikowania o środki unijne w ramach regionalnych programów operacyjnych na lata 2014 – 2020.
2. Opracowanie **strategii oświatowej** dla szkół i placówek prowadzonych przez JST.

Kontakt: dr n. zdr. Tomasz Grad, tel.: 32 258 22 09, e-mail: tg@womkat.edu.pl

NIE RZUCAJ SŁÓW NA WIATR!

– czyli frazeologia w życiu człowieka

MONIKA ŻABKA

Poniższy scenariusz uzyskał
II miejsce
w

**VI Wojewódzkim Konkursie
na Najciekawszy Scenariusz
Lekcji Języka Polskiego**
pod patronatem Marszałka
Województwa Śląskiego,
zorganizowanym przez
RODN „WOM” w Katowicach
i zespół doradców
języka polskiego.

► **Metody, techniki:** zajęcia praktyczne, elementy heurystyki, gry dydaktyczne, praca ze słownikiem, wymiana w parach.

► **Formy pracy:** indywidualna, grupowa, całościowa.

► **Środki dydaktyczne:** plansze z ilustracjami do frazeologizmów, gra *Frazeologiczne memory*, plansze z zarysem postaci człowieka i zestawy frazeologizmów, karty pracy z zadaniami.

ciemności egipskie	walczyć o coś
manna z nieba	bardzo głęboka ciemność
stajnia Augiasza	zaniedbany, duży nieporządek
syzyfowa praca	zerwać wszystkie kontakty
spalić za sobą mosty	daremny trud
kruszyć kopie	coś dobrego, co przychodzi nagle

MITOLOGIA

HISTORIA

BIBLIA

► **Temat lekcji:** *Nie rzucaj słów na wiatr!* – czyli frazeologia w życiu człowieka.

► **Klasa:** V szkoły podstawowej

► **Czas trwania zajęć:** 2 godziny lekcyjne

► **Cel ogólny:**

► utrwalenie wiadomości o związkach frazeologicznych.

► **Cele szczegółowe:**

► utrwalenie pojęcia *związek frazeologiczny, frazeologizm*,
► kształcenie umiejętności:
– rozpoznawania znaczenia frazeologizmów,
– rozpoznawania funkcji frazeologizmów,
– poprawnego użycia frazeologizmów,
– korzystania ze słowników,
– redagowania porad,
► bogacenie słownictwa uczniów.

► **Przebieg zajęć**

1. Informacje dla uczniów na temat czekających ich zadań, wagi poruszanych zagadnień i czekającej na końcu oceny. Kluczowe pytanie, które będzie się przewijać przez całą lekcję, to: *Co to znaczy?*

2. Lektura jednego z opowiadań Grzegorza Kasdepke z książki *Powrót Bartusia, czyli co to znaczy ... po raz drugi* (załącznik 1).

Pytania do tekstu:

– Dlaczego to opowiadanie jest śmieszne?
– Z czego wynika komizm przedstawionej sytuacji?
– Z czego wynika nieporozumienie?
Przeczytanie wstępu do książki G. Kasdepke (załącznik 2).

3. Podanie tematu lekcji. Wyjaśnienie, co znaczy zwrot *rzucać słowa na wiatr*.

4. Przedstawienie uczniom ilustracji do związków frazeologicznych (zdjęcia 1, 2, 3). Próby zdefiniowania pojęcia *frazeologizm*. Wyjaśnianie znaczeń związków przedstawionych na rysunkach:

– *Zapuścić korzenie* – zadomowić się gdzieś, czuć się dobrze w tym miejscu.

– *Kocia muzyka* – drażniąca, hałaśliwa muzyka.

– *Mieć cały dom na głowie* – zajmować się wszystkim, co dotyczy domu, mieć wiele obowiązków.

5. Kalambury. Przedstawienie przez chętnych uczniów w formie pantomimy wylosowanego frazeologizmu. Uczeń, który go odgadnie i poda jego znaczenie otrzymuje plus (załącznik 3).

6. Uświadomienie uczniom różnego pochodzenia frazeologizmów. Dopasowanie frazeologizmów do znaczeń (załącznik 4).

7. Uzupełnianie planszy pt. *Frazeologia człowieka*. Podział na grupy. Każda z nich otrzymuje inny zestaw związków frazeologicznych (załącznik 5), które należy umieścić na planszy przedstawiającej schematyczny rysunek człowieka wraz z wyjaśnieniem ich znaczenia. Praca ze słownikiem. Jeśli uczniowie szybko pracują, można polecić im umieszczenie na planszy frazeologizmów spoza wylosowanego zestawu. Ocena prac uczniów.

8. Gra *Frazeologiczne memory* (załącznik 6). Uczniowie grają w ustalonych wcześniej grupach. Uczeń, który w danej grupie zbierze najwięcej prawidłowych par, otrzymuje np. plus. Liczba rund zależy od tempa pracy uczniów.

9. Zredagowanie porad dla Bartusia. Ponowne odwołanie się do książki G. Kasdepke. Przywołanie jej bohatera. Uczniowie w parach układają porady zawierające związki frazeologiczne według wzoru, np.: Nie leż do góry brzuchem!

Przykładowe odpowiedzi. Zawsze trzymaj rękę na pulsie! Nie zadzieraj nosa! Nie wstawaj lewą nogą! Miej oczy szeroko otwarte! Nie bądź w gorącej wodzie kąpany!

10. Podsumowanie pracy na lekcji. Odniesienie się do tematu – rozmowa na temat współczesnego użycia frazeologii w codziennych wypowiedziach, prasie czy reklamie. Ocena aktywności uczniów.

11. Ewaluacja – metoda świateł drogowych.

12. Zadanie domowe. Jedno do wyboru:
1) Wykonaj ilustrację do wybranego związku frazeologicznego.

2) Wykonaj planszę zawierającą frazeologizmy do tematu: *Kuchnia*.

► Komentarz nauczyciela

Każdy człowiek jest inny, a zatem każdy uczeń też jest inny. Dlatego tworząc scenariusz mojej lekcji, postawiłam na różnorodność form i metod pracy. Zależało mi na tym, aby dotrzeć do każdego ucznia i w rezultacie zaktywizować całą klasę. Nie od dzisiaj wiadomo, że największym wrogiem nauczania jest nuda. Starałam się tak zaplanować zajęcia, aby pojawiły się na niej elementy gier i zabaw. Uczniowie bawiąc się i rywalizując ze sobą, uczą się z przyjemnością. Często słysząc dzwonek, są zdziwieni, że lekcja minęła tak szybko.

Proponowany przeze mnie scenariusz jest przeznaczony dla klasy piątej lub szóstej. Zwykle przeprowadzam taką lekcję pod koniec klasy piątej,

gdy uczniowie znają mitologię grecką, związki frazeologiczne zaś pojawiły się już przy wielu tematach dotyczących tekstów literackich czy form wypowiedzi pisemnej (np. przy opisie postaci). W czasie zajęć uczniowie mogą utrwalić i usystematyzować swoją wiedzę, a także wzbogacić swoje słownictwo.

► Bibliografia:

1. Horwath E., Żegleń A.: *Słowa z uśmiechem. Nauka o języku i ortografia, podręcznik z ćwiczeniami*. WSiP, Warszawa 2014.
2. Kasdepke G.: *Powrót Bartusia czyli „Co to znaczy” ... po raz drugi*. Wyd. Literatura, Łódź 2010.
3. Nagajowa M.: *Słowa zwykłe i nie-zwykłe. Podręcznik*. WSiP, Warszawa 2002.
4. Harmin M.: *Duch klasy. Jak motywować uczniów do nauki?* Harmonia, Gdańsk 2006.

Załącznik 1

Grzegorz Kasdepke: *Dać komuś szkołę*

Tego dnia Bartuś wcześniej niż zwykle zerwał się na równe nogi. W pięć minut umył się, ubrał zjadł śniadanie – i już był gotowy do wyjścia!

– Nie poznaję cię – mama spojrzała ze zdziwieniem. – Od kiedy to aż tak bardzo spieszysz się na lekcje?

– Dzisiaj lepiej być wcześniej! – wysapał Bartuś zawiązując buty. – Nasza pani obiecała, że da nam szkołę! Ale wiesz, nie wiadomo, czy dla wszystkich starczy! W końcu ta szkoła nie jest taka duża!...

Ku zdumieniu Bartusia mama ryknęła śmiechem.

– Dać komuś szkołę – wyjaśniła po chwili – to znaczy zmusić kogoś do dużego wysiłku, zmęczyć kogoś, dać komuś we znaki. Wasza pani nie jest pewnie zadowolona z tego, jak się uczycie, i zamierza wziąć się za was. Może zrobi klasówkę?

Bartuś nie krył zawodu.

– Klasówka zamiast własnego kawałka szkoły – wyjąkał. – To niesprawiedliwe!

I westchnąwszy ciężko, wyszedł z domu.

Załącznik 2

Drodzy Czytelnicy,

całkiem niedawno na jednym ze spotkań autorskich podszedł do mnie chłopiec o ponurej twarzy i wycodził:

– Przez pana zacząłem czytać książki!

– To źle? – zapytałem.

– Źle – odpowiedział chłopiec. – Bo teraz ciągle mi się chce czytać. A jest tylko jedna książka o Bartusiu.

Musiałem obiecać że napiszę kolejną – i proszę oto dowód, iż nie rzucam słów na wiatr. „Rzucić słowa na wiatr” – cóż za dziwne wyrażenie, prawda? Ta książka podobnie jak i poprzednia tłumaczy znaczenie różnych dziwnych powiedzeń, które my dorośli, nazywamy związkami frazeologicznymi.

Bez obaw, nie jest to żaden nudny podręcznik – na pewno świetnie ubawicie się czytając o perypetiach Bartusia.

No a że przy okazji czegoś się nauczycie?...

Cóż, trudno ;)

Życzę miłej lektury,
Grzegorz Kasdepke

Załącznik 3

› chodząca encyklopedia	› złota rączka	› mól książkowy
› gruba ryba	› dziecko szczęścia	› ciepłe kluchy

Załącznik 4

Do podanych frazeologizmów dopasuj znaczenie. Jakie może być ich źródło? Pokoloruj zgodnie z legendą.

ciemności egipskie	walczyć o coś
manna z nieba	bardzo głęboka ciemność
stajnia Augiasza	zaniedbany, duży nieporządek
syzyfowa praca	zerwać wszystkie kontakty
spalić za sobą mosty	daremny trud
kruszyć kopie	coś dobrego, co przychodzi nagle

MITOLOGIA

HISTORIA

BIBLIA

Załącznik 5

Zestaw 1

ugryźć się w język –
 utrzyć komuś nosa –
 wiercić komuś dziurę w brzuchu –
 zawrócić komuś w głowie –
 zejść komuś z oczu –
 posypywać głowę popiołem –
 prawa ręka –
 suszyć zęby –
 mieć coś w małym palcu –
 na jednej nodze –

Zestaw 2

robotą się komuś pali w rękach –
 ruszyć głową –
 świecić oczami –
 leżeć do góry brzuchem –
 marzenie ściętej głowy –
 mieć coś pod nosem –
 mieć długi język –
 nie dorastać komuś do pięt –
 ni w ząb –
 wyssać z palca –

Zestaw 3

siedzieć z założonymi rękami –
 mieć bielmo na oczach –
 mieć muchy w nosie –
 mieć siano w głowie –
 mieć urwanie głowy –
 pluć sobie brodę –
 deptać komuś po piętach –
 trzymać język za zębami –
 mieć czegoś powyżej uszu –
 iść gdzie nogi poniosą –

Zestaw 4

mieć nosa –
 coś komuś chodzi po głowie –
 gadać, co ślina na język przyniesie –
 mieć coś w małym palcu –
 natrzeć komuś uszu –
 być oczkiem w głowie –
 na pierwszy rzut oka –
 iść komuś na rękę –
 być kulą u nogi –
 przyjąć kogoś z otwartymi ramionami –

Załącznik 6

Całymi dniami zbija bąki.	Chciałby zawsze grać pierwsze skrzypce.	Ze wszystkimi drze koty.	Siedzi cicho, jak mysz pod miotłą.
Ma węża w kieszeni.	Ciągle stroi fochy.	Boi się nawet własnego cienia.	Jest w gorącej wodzie kąpany.
Rusza się jak słoń w składzie porcelany.	Umie zachować zimną krew.	Jest zimny jak lód.	Ma głowę na karku.
› leniwy	› ambitny	› kłótniwy	› nieśmiały
› skąpy	› kapryśny	› niezgrabny	› porywczy
› niezgrabny	› opanowany	› nieczuły	› mądry

Zdjęcie 1

Zdjęcie 2

Zdjęcie 3

Monika Żabka jest nauczycielem języka polskiego w Szkole Podstawowej nr 29 w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 4 w Rybniku.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2016/2017

■ SZKOLENIA DLA RAD PEDAGOGICZNYCH KOMPETENCJE SPOŁECZNE I ROZWÓJ OSOBISTY NAUCZYCIELA:

- › Umiejętności coachingowe w pracy nauczyciela
- › Jak rozmawiać z uczniami, aby nas słuchali? Jak słuchać, żeby do nas mówili – skuteczna komunikacja
- › Trening radzenia sobie z agresją
- › Budowanie autorytetu nauczyciela
- › Skuteczna komunikacja wewnątrzszkolna
- › Wypalenie zawodowe nauczyciela

Kontakt: e-mail: kursy@womkat.edu.pl; tel.: 32 203 66 40; 32 259 98 85; fax: 32 203 66 40

KONTYNGENT NA RZECZ KREATYWNOŚCI

URSZULA WYKURZ

Gimnazjaliści, tak intensywnie uczestniczący w stuleciu *smart*, wychodzą naprzeciw wymaganiom dynamicznie rozwijającej się rzeczywistości, którą wypada w tym miejscu nazwać rzeczywistością *instant* (błyskawicznych decyzji i zupek). Świat jest niestacjonarny i ulega szybkim zmianom¹. Orędownicy strategii edukacyjnej, jaką jest trening kreatywności, z mocą deklarują, iż wiek XXI będzie stuleciem kompetencji, zwłaszcza wyższego rzędu. Edukacja musi efektywnie przygotowywać się do wielostronnej aktywności w świecie szybkich zmian jednoczącej się Europy. Szkoła ma pomóc uczniowi w kształtowaniu się, rozwoju, dorastaniu do uczestnictwa w kulturze i cywilizacji².

Nie ma dwóch takich samych gimnazjalnych uśmiechów. W edukacyjnym imperium pytań i odpowiedzi znajdują się uczniowie obdarzeni niebywałym talentem plastycznym, objawiającym się w tworzeniu pięknych, dojrzałych kompozycji malarskich, dla których najwspanialszą formą auto-kreacji jest mozaika złożona z barw i precyzyjnych konturów. Są roztargnione grzywki, które na przerwach czytają Jane Austen w oryginale. Są wasale z Pustkowie Chaosu, zapatrzeni w wirtualne uniwersum RPG i literaturę *fantasy*. Młody umysł aktywnie kreuje swój własny świat, czerpiąc wzorce z rozmaitych źródeł, staje się, używając terminologii R. E. Biernackiej, człowiekiem cywilizacyjnie pożądanym, czyli takim, który przejawia aktywny stosunek do rzeczywistości, szybko przystosowuje się do życia w zmiennym strumieniu nowości, kreatywnie podchodzi do zadań

i problemów. To, ujmując ogólnie, człowiek „wirtuoz”, który przejawia postawę twórczą i współkreuje świat według własnego pomysłu w różnych sferach życia³. Tacy uczniowie są ciekawi i niepokorni, a wyznacznikiem życiowego pragmatyzmu jest wg nich żelazna logika Talesa i matematyczne algorytmy. Na szkolnym korytarzu spotkać można uczniów zafascynowanych historią wieków średnich i takich, którzy od poniedziałku do niedzieli żyją w rytmie reggae; tacy, którzy po szkole pędzą na lekcje karate i tacy, którzy z determinacją godną spartańskiego wojownika ćwiczą baletowe układy. Mają swój styl redagowania rozprawek, własne preferencje czytelnicze, skryształizowane poglądy na świat, międzynarodową politykę, rynek pracy i buty Biebersa. Są odkrywcami, bo nie boją się pytać i szukać zgodnie z myślą, która głosi, iż poznaniu właściwy jest charakter zdobycia czegoś, odważnej aktywności⁴. Projektowanie sytuacji dydaktycznej staje się w obliczu tak zróżnicowanego potencjału wielkim wyzwaniem.

Kategorycznie kreatywni

Dyspozycje twórcze wymagają treningu, stałego monitorowania i stymulowania poprzez odpowiednie sekwencje ćwiczeń oraz budowanie sytuacji problemowych. Warto pamiętać, że zdolności twórcze to ściśle poznawczy aspekt talentu twórczego. Obejmuje on takie operacje intelektualne, jak: dostrzeganie podobieństw, kojarzenie odległych idei i faktów, łatwość rozumienia i użycia metafory, dokonywanie dalekosiężnych

przekształceń⁵. Twórcze mogą stać się gesty, uśmiechy, architektoniczne projekty, rzut różny i finezyjnie ułożone w szufladzie skarpety. Już Abraham Maslow dziwił się tej inicjacyjnej prawdzie, pisząc: *nauczyłem się, że pierwszorzędna zupa jest czymś bardziej twórczym niż przeciętne malowidło, że ogólnie biorąc takie czynności, jak gotowanie, urządzenie domu i wychowanie dzieci mogą być twórcze, podczas gdy poezja nie musi być twórcza*⁶. Osoba kreatywna to taka, która jest zadowolona z życia, nie boi się wyzwań ani problemów, dokonuje samorealizacji w atmosferze szacunku i akceptacji, wiedząc chyba intuicyjnie, iż *natura ludzka sama przynosi odpowiedź na pytania, jak być dobrym, jak być szczęśliwym, jak być twórczym*⁷. Można w tym miejscu sformułować nieco przekornie twierdzenie, iż twórczy nie tylko się rodzi, ale twórczy się stajemy i możemy być. W tym aspekcie należy umieścić kreatywne eksploracje w strukturach procesów iteracyjnych. Wielokrotne powtarzanie pewnych operacji myślowych przy jednoczesnej ich modyfikacji i transformacji sprzyja intelektualnemu wzrostowi. Dlatego też proponuję swoim uczniom spiralny układ materiału, wracanie do treści już poznanych, łączenie haseł i elementów w celu budowania płaszczyzny kontekstowych odniesień. Postulat nauczania warstwami wystosował Merrill Harmin: *koncentracja na jednym temacie przez dłuższy czas wcale nie gwarantuje dobrego utrwalenia materiału. Powracanie do zagadnienia przy okazji wprowadzania nowych tematów pozwala uczniom opowiadać je w sposób pełniejszy i głębszy. Przypomina on posuwanie się po spirali. Uczeń przyswaja wiadomości nie porcjami, lecz warstwami*⁸. Zajęcia języka polskiego to przede wszystkim tworzenie interakcji słownych, inicjowanie dyskusji, które często przeradzają się w międzykulturowy dialog wypełniony symbolami, tropami i sugestiami. Kiedy parametry uczniowskiego zaangażowania gwałtownie się obniżają, wówczas

¹ J. Koziński: *Koncepcja transgresyjna człowieka*. PWN, Warszawa 1987, s. 219.

² M. Tomaszewska: *Trening kreatywności w rozwijaniu zdolności myślenia twórczego*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2003, s. 10.

³ R. E. Biernacka: *Konformiści i nonkonformiści w szkole*. W: *Dydaktyka twórczości. Koncepcje – problemy – rozwiązania*. Red. K. J. Szmidt. Impuls, Kraków 2005, s. 257.

⁴ M. Bierdajew: *Rozważania o egzystencji. Filozofia samotności i wspólnoty*. Antyk, Kęty 2002, s. 43.

⁵ E. Nęcka: *TRoP...Twórcze Rozwiązywanie Problemów*. Impuls, Kraków 1994, s. 22.

⁶ A. Maslow: *O ludziach twórczych*. „Znak” 1975, nr 9, s. 1143.

⁷ A. Maslow: *Motywacja i osobowość*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 120.

⁸ M. Harmin: *Duch klasy. Jak motywować uczniów do nauki*. CEO, Warszawa 2005, s. 27 – 28.

stosuję tzw. dygresje życiowe – uczniowie mogą wówczas mówić o wszystkim, co nagle, dzisiaj, w tej właśnie chwili ich zaintrygowało (często są to złote buty Biebera, ostatni teledysk Miley Cyrus, piłkarskie piryety Messiego). W ten sposób udaje się często wyeliminować sytuacje, w których uczeń emigruje na swoje wyspy szczęśliwe. Spontaniczny dialog to triumf uczniowskiej aktywności, werbalizacja myśli, a niekiedy błyskawiczna weryfikacja sądów. Uczeń jest twórcą, gdy: pyta, działa, uruchamia swoją wyobraźnię, zmysł krytycznej polemiki, bo przecież *twórczość dostrzega się jedynie w działaniu*⁹.

Fanaberie we fraku

W polonistycznej wędrówce po krajinie rozmaitych tekstów kultury wielkim sprzymierzeńcem są środki wykorzystywane w synektyce Gordona¹⁰: zabawne skojarzenia, uśmiechnięte analogie, sugestie we fraku lub meloniku, pomysły rodem z Krainy Czarów lub portu Instagram przywiezione. Cały ten mechanizm zwany ignorancją żelaznej powagi i postulowanych prawd ma wyzwolić w uczniach uczucie nieskrępowanej wolności, zwłaszcza, że *tworzenie sieci skojarzeń i połączeń między kluczowymi ideami lub pomysłami powinno być wykorzystywane nie tylko w różnych fazach twórczego myślenia. Skojarzenia należy stosować w odniesieniu do zdobywania wiedzy*¹¹.

Dokonywaniu operacji asocjacyjnych służy ćwiczenie **Lekturowe landryny**. Uczniowie pracują w kilkuosobowych grupach, losują paseczki z hasłami, do których należy dopisać odpowiedni lekturowy komentarz. Przykładowy zestaw lekturowych landryn może wyglądać następująco:

1. **Zatarg**: spór Cześniaka z Rejentem (**Zemsta**).
2. **Obietnica**: ślubowanie Zbyszka (**Krzyżacy**), przysięga strzelca (**Świtezianka**).

3. **Noc**: ceremonia wywoływania duchów (**Dziady cz. II**).
4. **Gitara**: oczywiście angielska i należąca do Papkina (**Zemsta**).
5. **Śnieg**: górską wyprawą Maćka Łańko po przyjaciela (**Gdzie twój dom, Telemachu?**).
6. **Sól**: morska sól wżerająca się w popękane ręce Santiago (**Stary człowiek i morze**).
7. **Komplementy**: czułe słówka Papkina do Klary (**Zemsta**), Próżny spragniony pochwał (**Mały Książę**), Frozyna komplementująca Harpagona (**Skąpiec**).
8. **Wątpliwości**: rozterki Kirkora, który nie wie, jaką siostrę wybrać (**Ballady-na**), rozterki pani, która nie jest pewna, którego brata poślubić (**Lilije**).

W ćwiczeniu **Awanturnicze analogie**¹² zestawiałam ze sobą – na zasadzie dowolnych skojarzeń – trzy odizolowane od siebie obiekty. Zadaniem uczniów było zbudowanie zamkniętego ciągu analogii, czyli szukanie podobieństw, bowiem *myślenie twórcze łączy wyobraźnię ze skojarzeniami, by wykreować nowy obraz*¹³.

Polecenie: Zbuduj zamknięty ciąg analogii:

1. Mały Książę – traktor – kserokopiarka.
2. Harpagon – wędka – doniczka.
3. Kirkor – ptak – taśma klejąca.
4. Rejent Milczek – pieczęć – trawnik.
5. Podstolina – gruszka – lokówka.
6. Papkin – pierścione – silnik.

Po przeprowadzeniu tego ćwiczenia, jeden z uczniów zaproponował swój łańcuch skojarzeń. Otrzymałam następujące zadanie: Załganow¹⁴ – bukiet kwiatów – karton. Udało mi się

udzielić odpowiedzi: Załganow jest jak bukiet kwiatów, bo potrafi oczarować kobiety. Bukiet kwiatów jest jak karton, bo przechowuje cenne rzeczy.

Myślenie poprzez analogie to odkrywanie tego, co zakryte. *Rozumowanie indukcyjne polega na wyciąganiu wniosków z niepełnego zbioru przesłanek [...] rozumowanie indukcyjne w znacznym większym stopniu zawiera element zgadywania, domyslenia się i wykorzystywania informacji niepełnych. Jest więc bliskie temu, co zazwyczaj łączymy z intuicją*¹⁵. Interesującą propozycję empatycznego wglądu w przestrzeń przedmiotów nieożywionych proponuje Edward Nęcka w ćwiczeniu **Percepcja allocentryczna**, gdy twierdzi, że *nasz stosunek do przedmiotów jest egocentryczny, czyli uwarunkowany naszymi potrzebami i utylitarną wartością przedmiotu. Percepcja allocentryczna ma być czymś przeciwnym. Chodzi w niej bowiem o spostrzeganie przedmiotu takim, jaki jest on „sam dla siebie”*¹⁶.

Rozmawiając z uczniami o życiowych perypetiach Zosi z *Dziadów*, oferuję im w pakiecie z Guślarzem i Chórem Ptaków Nocnych ćwiczenie: **Lokówką mnie nazwano, loki robić mi nakazano...**

Polecenie: Zbuduj żarliwy monolog lokówki. Zwykle lokówkowy prolog ma swój ciąg dalszy w postaci projektu **Fryzjerskie fajerwerki**. Oto efekt pracy ucznia: *Na bankiet najlepsza jest fryzura zwana Koci Pazur. To jedna z najbardziej ekstrawaganckich i drapieżnych fryzur, podkreślająca osobowość każdego maga, wróżbity czy czarodzieja. Na Noc Duchów proponuję odważną fryzurę w stylu retro: Syk Węża. Połączenie asymetrycznej grzywki z mocnym cieniowaniem po bokach. Fryzura ta podkreśla owal twarzy, delikatnie akcentując usta. Na ceremonię wróżenia z fusów zdecydowanie najlepszy jest Syreni Szał. To propozycja adresowana szczególnie do młodych adeptów sztuki czarodziejskiej. Bujne loki nonszalancko kołyszące się na*

⁹ R. May: *Odwaga tworzenia*. Rebis, Poznań 1994, s. 40.

¹⁰ Teorię W. J. J. Gordona opisuje m.in. Z. Pietrański: *Myślenie twórcze*. PZWS, Warszawa 1969, s. 178 – 186.

¹¹ K. Żyła: *Czy pamięć pomaga w twórczym myśleniu? W: Dydaktyka twórczości...*, s. 201.

¹² Odpowiednikiem zadania *Awanturnicze analogie* jest ćwiczenie *Wymuszony nośnik*. Por.: E. Nęcka: *Trening twórczości*. GWP, Gdańsk 2005, s. 84.

¹³ T. Buzan, B. Buzan: *Mapy twoich myśli. Mindmapping, czyli notowanie interaktywne*. Ravi, Łódź 2004, s. 142.

¹⁴ Bohater powieści sensacyjno-przygodowej Krzysztofa Petka *Trop Katarzyny*.

¹⁵ E. Nęcka: *Trening twórczości...*, s. 77.

¹⁶ Tamże, s. 126.

wietrze, spryskane uprzednio zaklęciem Lakiero Uno, nadają twarzy wyraz tajemniczości i uduchowienia.

Na zajęciach warto przyjąć otwartą postawę, która głosi, iż nie ma rzeczy niemożliwych. Będąc wiernym takiemu stanowisku, można przynajmniej raz w tygodniu odwiedzić **Pracownię Projektów Lifestylowych**¹⁷, w której powstają przedsięwzięcia niekoniecznie konieczne¹⁸. Gimnazjalista nie obawia się absurdu, dlatego też z żarliwością wielkiego wojownika podejmuje wyzwanie.

Polecenia:

- Opracuj metodę zakładania atłasowych rękawiczek przy użyciu wykałaczki, którą wykorzysta Podstolina.
- Zaprojektuj dla Papkina męski strój dzienny, inspirowany magią, muzyką i zoologią z jesiennej kolekcji *Motyle i krokodyle*.
- Opracuj mechanizm noszenia sukienki spajającej serca z unikatowej serii *Prokrastynacja Street*, którą specjalnie dla Zosi z *Dziadów* zaprojektował bułgarski mistrz kroju.

Autentycznym stymulatorem ciekawości i zaangażowania jest humor, dowcip, żart, zaskakujące zestawienia, prowokacyjne pytania, zerwanie z lekcyjną hegemonią od zadania do zadania. Na ten aspekt dydaktycznych rozgrywek zwracał uwagę Krzysztof Szmidt: *Nastrój ludyczny powinien się pojawiać w wyniku zastosowania ćwiczeń*

*pobudzających procesy twórczego myślenia i twórczą ekspresję. Paradoks, zabawne powiedzenie, mimika lub odpowiedni gest czy scenka dramatowa, przyczyniają się do rozładowania napięcia i wzbudzają zainteresowanie treścią zadań*¹⁹.

Konstruowanie sieci bisocjacyjnych to prawdziwe obłaskawianie paradoksów przy jednoczesnej stymulacji międzyprzedmiotowej, bowiem bisocjacja to *łączenie elementów pochodzących z izolowanych dotąd od siebie dziedzin wiedzy lub praktyk*²⁰. Przydatne ćwiczenie: Jesteś docentem, założycielem Katedry Twierdzeń Niebanalnych. Przygotuj dla swoich studentów twierdzenie dotyczące: Gramatycznej Grawitacji, Fotosyntezy Lekturowej, Literackiej Arytmetyki, Epickich Kolaży, Poetyckiej Pięciolinii.

W procesie generowania pomysłów ważną rolę odgrywa płynność ideacyjna, czyli *zdolność wytwarzania idei, pomysłów w sytuacji umożliwiającej liczne odpowiedzi i wielokierunkowe poszukiwania. Miarą tej zdolności jest liczba pomysłów, nie zaś stopień ich zróżnicowania*²¹. Ćwiczenia rozwijające płynność ideacyjną łączą się często z intelektualną zabawą, w wyniku której otrzymujemy dowcipne, zaskakujące konstrukcje.

Zadaniem, które sprawdza płynność ideacyjną, jest ćwiczenie **Werdykt dla wulkanu**.

Polecenie: Podaj jak największą liczbę zastosowań dla wygasłego wulkanu.

Zastanów się, do czego może Mały Książę wykorzystać wulkan znajdujący się na asteroidzie B-612. W odpowiedziach uczniów dominowały zastosowania praktyczne: wulkan jako piec do ogrzania planety, gotowania, prasowania przy użyciu pary wulkanicznej, wypalania korzeni baobabów, które staną się przyprawą śniadaniową, grzania wody na poranną kawę, szafa na ubrania, spiżarnia z jedzeniem dla baranka. Pojawiły się propozycje rekreacyjne: punkt widokowy, skocznia narciarska, basen termalny, miejsce, gdzie można urządzić pokaz pirotechniczny w noc sylwestrową. Połączeniem pragmatyzmu z innowacyjnym podejściem do lekturowego komunikatu były takie propozycje: restauracja *Na wulkanie* (danie dnia to kurczak w liściach baobabu), obserwatorium astronomiczne, aula koncertowa.

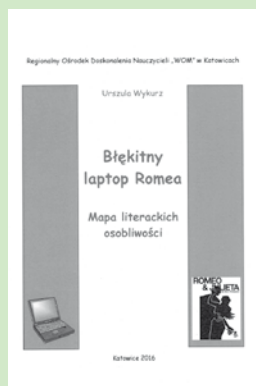
Powyższe ćwiczenia sprzyjają oswajaniu niecodziennych i pozornie absurdalnych sytuacji, stwarzają uczniom możliwość samorealizacji, obligują do formułowania pytań, sugestii, rozwijają umiejętności myślenia kontekstowego, indukcyjnego. Warto zauważyć, że pod pozorami ludycznej niefrasobliwości kryć się mogą uniwersalne wartości humanistyczne. Trzeba być świadomym tego, że aksjologiczna przestrzeń kulturowego dialogu ceni sobie takie narzędzia badawcze, jak: abstrahowanie, argumentowanie, hierarchizowanie.

Urszula Wykurz jest nauczycielem języka polskiego w Publicznym Gimnazjum. im. św. Franciszka z Asyżu w Poskitowie.

Z oferty wydawniczej RODN „WOM” w Katowicach

Urszula Wykurz: *Błękitny laptop Romea*

Książka zawiera 15 ćwiczeń, których głównym celem jest stymulowanie aktywności twórczej uczniów. Pierwsza część publikacji poświęcona została wybranym tekstom literackim. Część druga prezentuje projekty międzylekturowe.

¹⁷ Ćwiczenie polegające na wymyślaniu absurdów otrzymało u E. Nęcki nazwę *Instytut Irrelevantacji Porównawczej*. Por. E. Nęcka: *Trening twórczości...*, s. 131 – 132.

¹⁸ Projekty niekoniecznie konieczne to odpowiednik technik irrelewantnych. Por. E. Nęcka: *Trening twórczości...*, s. 132.

¹⁹ K. J. Szmidt: *Współczesne koncepcje wychowania do kreatywności i nauczania twórczości: przegląd stanowisk polskich*. W: *Dydaktyka twórczości...*, s. 103.

²⁰ Tamże, s. 29.

²¹ Z. Pietrański: *Myślenie twórcze...*, s. 94.

BÓG RÓŻEWICZA

Scenariusz lekcji języka polskiego

PIOTR POCHEL

O Bogu i kwestiach związanych z wiarą dyskutuje się raczej na lekcjach religii. Kiedy podejmuję taki temat na języku polskim, budzi to zdziwienie. Trzeba mieć jednak na uwadze, że pisarze nie pozostawali obojętni wobec tej problematyki i często w swoich utworach literackich ją podejmowali.

Omawiając tradycję antyczną, uczniowie zapoznają się z fragmentami Biblii. Czytają o tym, w jaki sposób Bóg stwarzał świat. Dowiadują się, jak, zgodnie z tradycją chrześcijańską, powstał pierwszy człowiek. Średniowiecze przepełnione jest *tematyką boską* – teocentryzm to główne hasło tej epoki. W renesansie Jan Kochanowski w hymnie *Czego chcesz od nas, Panie...* wychwalał Boga za dzieło stworzenia, kreując Go architektem świata. Inny obraz Boga dał w cyklu *Trenów*, będących świadectwem przeżyć ojca/filozofa/poety po stracie córki, Urszuli. U progu baroku Mikołaj Sęp Szarzyński w swoich *Sonetach* snuł rozważania na temat kondycji człowieka w świecie i jego relacji z Bogiem. Wykreowany przez Adama Mickiewicza Konrad w III części *Dziadów* wadził się z Bogiem, wygłaszając swój słynny monolog w więziennej celi. Przykładów można przywołać jeszcze więcej, ale nie o to przecież idzie.

Trzeba pamiętać, że tematyka ta ciągle budzi twórcze zainteresowanie pisarzy. Jedni przedstawiają Boga jako twórcę i kreatora świata, inni – kwestionują w ogóle jego jestestwo. Tak czyni Tadeusz Różewicz w swoich lirykach. I właśnie to, moim zdaniem, może stanowić większy problem niż sama dyskusja nad sprawami religijnymi.

Decydując się na omawianie twórczości poetyckiej Różewicza, traktującej o kreacji Boga, trzeba wiedzieć, jakie zadanie przed nami. Jeśli można poezję określać epitetem *trudna*, to takową właśnie w tym przypadku kładzie uczący przed młodym słuchaczem, który stoi u progu swojej życiowej dro-

gi. Poezja Różewicza podejmuje trudne tematy. Sugeruje trudne rozwiązania. Jest trudna w rozumieniu. Jak wielki jest stopień tej trudności zależy od tego, jak ta poezja zostanie przedstawiona młodemu odbiorcy.

Przede wszystkim polonista powinien pokróćce chociaż nakreślić biografię Różewicza. Należałoby także wspomnieć o kilku faktach z historii Polski związanych z II wojną światową, która na wielu twórcach odcisnęła piętno. W dalszej części dopowiedzieć, że wczesna poezja Różewicza jest efektem tych tragicznych przeżyć. I dopiero na końcu przejść do lektury odpowiednich wierszy.

Przedstawiony przeze mnie scenariusz jest propozycją pracy z uczniami nad poezją, która manifestuje nieobecność Boga. Autor *Wyjścia* definitywnie odrzuca Boga, twierdząc, że *Bóg umarł*.

▣ **Temat:** *Chrystus Różewicza*.

▣ **Klasa:** III gimnazjum

▣ **Czas lekcji:** 45 min.

Typ lekcji według Józefa Półturzyckiego: samodzielnej pracy uczniów, pracy pod kierunkiem (celem lekcji było nabycie umiejętności analizy i interpretacji utworu poetyckiego).

1. Cele według Marii i Ryszarda Radwiłowiczów:

a) cele poznawcze:

Uczeń:

- zna rok debiutu Różewicza i tytuł debiutanckiego tomiku,
- wymienia przykłady utworów poetyckich, prozatorskich i dramatycznych Różewicza,
- umie określić tematykę analizowanego i interpretowanego wiersza Różewicza,
- wskazuje w tekście na konteksty biblijne, literackie, kulturowe i filozoficzne,

- charakteryzuje osobę mówiącą w wierszu,
- potrafi wskazać bohaterów lirycznych wiersza,
- rozumie, na czym polega istota prawdy,
- umie określić, jakie znaczenie ma Chrystus w życiu podmiotu i Dostojewskiego,
- poznaje pojęcie *skandalu* i rozumie jego zastosowanie w wierszu,
- wie, co oznacza termin *imitatio Christi*.

b) cele kształtujące:

Uczeń:

- nabywa zdolności uważnego słuchania tekstu czytanego,
- nabywa umiejętności sporządzania samodzielnej notatki,
- nabywa umiejętności wydobywania z utworu poetyckiego najważniejszych elementów,
- rozumie sensy przenośne pojawiające się w utworze i trafnie je interpretuje,
- potrafi sfunkcjonalizować dostrzeżone w wierszu konteksty,
- nabywa umiejętności konstruowania poprawnej i logicznej argumentacji podczas dyskusji na temat utworu z nauczycielem.

c) cele wychowawcze:

Uczeń:

- indywidualnie rozwija nabyte umiejętności (rozmowa z nauczycielem, dyskusja, argumentacja),
 - pogłębia świadomość historyczno-literacką (w tym: religijną i filozoficzną),
 - poznaje światopogląd wyrażony w wierszu Różewicza,
 - nabywa umiejętności poprawnego formułowania myśli, uczestnicząc w rozmowie nad tekstem.
2. Metody dydaktyczne według Wincentego Okonia:
- metoda asymilacji wiedzy (krótki wykład o wczesnej twórczości Różewicza: poezja juvenilna, debiut, proza i dramat),
 - metoda samodzielnego dochodzenia do wiedzy (metoda sytuacyjna – próba samodzielnej analizy i interpretacji utworu poetyckiego),
 - metoda praktyczna (praca z tekstem poetyckim i kartą pracy, sporządzenie notatki, wyciągnięcie wniosków).

3. Środki dydaktyczne według Marii Nagajowej:
- słowne (kserokopia tekstu poetyckiego, indywidualne i grupowe karty pracy, zeszyt przedmiotowy),
 - wzrokowe proste (kreda, tablica).

4. Formy pracy według Wincentego Okonia:
- praca jednostkowa,
 - praca grupowa.

▣ Bibliografia:

1. Okoń W: *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*. Warszawa 2003, s. 253 – 274.
2. Pochel P.: *Jezus, filozofia, intertekstualność. O wierszu „*** (Dostojewski mówił...)”*. W: Tegoż: *Intertekstualne gry w liryce Jana Lechonia i Tadeusza Różewicza*. Kraków 2012, s. 171 – 188.
3. Różewicz T.: **** (Dostojewski mówił...)*. W: Tegoż: *Wyjście*. Wrocław 2004, s. 22 – 23.
4. Węglińska M.: *Jak przygotować się do lekcji? Wybór materiałów dydaktycznych*. Kraków 2005.

▣ Przebieg lekcji

I. Ogniwo wstępne

1. Witam się z uczniami i przechodzę do kwestii organizacyjnych (zajęcie miejsca w szkolnej ławce, przedstawienie się, lista obecności).
2. Dyktuję uczniom temat lekcji, wskazuję na główne cele lekcji i pokrótce wyjaśniam, czego lekcja będzie dotyczyła. Rozdaję karty pracy.

3. W formie miniwykładu nakreślam literacką drogę Różewicza, jednocześnie prosząc, by uczniowie podczas słuchania wykonali zadanie 1 z indywidualnej karty pracy (załącznik 1).

II. Ogniwo centralne

1. Następnie przechodzę do lektury wiersza **** (Dostojewski mówił...)*. Po jego odczytaniu proponuję cichą lekturę. Proszę uczniów o utworzenie czterech grup.
2. Zachęcam uczniów, by w grupach zastanowili się nad trzema zagadnieniami:
 - tematyką utworu,
 - bohaterami lirycznymi wiersza,
 - odwołaniami do tekstów kultury, a propozycje odpowiedzi wpisali do grupowej karty pracy (załącznik 2).
3. Następnie zachęcam liderów grup o zaprezentowanie przygotowanych odpowiedzi.
3. Później proszę o wykonanie zadania 2 z indywidualnej karty pracy.
4. Po przeczytaniu polecenia do zadania 3 i zapoznaniu się z fragmentem listu Fiodora Dostojewskiego, uczniowie uzupełniają załączoną tabelę.

Kim dla Dostojewskiego jest Chrystus?	Kim dla podmiotu lirycznego jest Chrystus?

5. Następnie proszę uczniów o zapoznanie się ze słownikową defini-

cją terminu *skandal* zamieszczoną w zadaniu 4 w indywidualnej karcie pracy. Po jej odczytaniu mają za zadanie uzupełnienie schematu na podstawie wiersza Różewicza:

ŻYCIE	NARODZINY
.....	
SKANDAL	
.....	
ŚMIERĆ	ZMARTWYCHWSTANIE
.....	

6. Proszę uczniów, by raz jeszcze przeczytali trzy ostatnie fragmenty analizowanego wiersza i zamieszczony w zadaniu fragment utworu *bez*, a następnie udzielili odpowiedzi na pytanie: dlaczego życie bez Jezusa jest nic niewarte? (indywidualna karta pracy, zadanie 5).

III. Ogniwo końcowe

1. Na zakończenie w ramach podsumowania proponuję uczniom wykonanie ostatniego zadania polegającego na wpisaniu w zamieszczoną układankę tych problemów (tematów, kwestii), które uważają za najistotniejsze w wierszu Róze-

wicza (indywidualna karta pracy, zadanie 6).

Załącznik 1

Indywidualna karta pracy

Zadanie 1. Uzupełnij tabelkę, wpisując po **dwa** tytuły utworów Tadeusza Różewicza. Następnie dokończ poniższe zdania.

Utwory poetyckie	Utwory prozatorskie	Utwory dramatyczne

Właściwy debiut Różewicza przypada na rok Wówczas drukiem ukazuje się jego tomik poetycki zatytułowany

Przeczytaj uważnie wiersz *(*Dostojewski mówił...*) Różewicza.**

***	bez Jezusa
Dostojewski mówił	nasza mała ziemia
że gdyby mu kazano wybierać	jest pozbawiona wagi
między prawdą i Jezusem	ten Człowiek
wybrałby Jezusa	syn boży
	jeśli umarł
zaczynam rozumieć	
Dostojewskiego	zmartwychwstaje
	o świecie każdego dnia
narodziny życie śmierć	w każdym
zmartwychwstanie Jezusa	kto go naśladuje
są wielkim skandalem	
we wszechświecie	2003 – 2004

Zadanie 2. O jakich dwóch prawdach mówi poeta w wierszu?

Pierwsza prawda

Dруга prawda

Zadanie 3. Przeczytaj uważnie **fragmentu listu Fiodora Dostojewskiego** i uzupełnij tabelkę.

Od wielu ludzi słyszałem, że Pani jest bardzo religijna [...]. Powiem Pani o sobie, że **jestem dziecięciem wieku, dziecięciem niewiary i wątplenia po dziś dzień, a nawet (wiem o tym) do grobowej deski**. Ileż strasznych mąk kosztowało i kosztuje mnie teraz owo pragnienie wiary, które jest tym silniejsze w duszy mojej, im więcej jest we mnie dowodów przeciwnych. Jednakże Bóg zsyła mi niekiedy chwile, w których jestem absolutnie spokojny. W owych chwilach kocham ludzi i dochodzę do wniosku, że inni mnie kochają. W takich chwilach ukształtowałem w sobie symbol wiary, w którym wszystko jest dla mnie jasne i święte. Ów symbol jest bardzo prosty, oto on: wierzyć, że nie ma nic piękniejszego, głębszego, sympatyczniejszego, rozumniejszego, odważniejszego i doskonalszego od Chrystusa i z żarliwą miłością powiadać sobie, że nie tylko nie ma, że lecz nie może. **Więcej, gdyby ktoś mi udowodnił, że Chrystus jest poza prawdą, i rzeczywiście byłoby tak, że prawda jest poza Chrystusem, to wolałbym pozostać z Chrystusem niż z prawdą.**

Kim dla Dostojewskiego jest Chrystus?	Kim dla podmiotu lirycznego wiersza Różewicza jest Chrystus?

Zadanie 4. Słownik języka polskiego odnotowuje następującą definicję terminu **skandal**: wydarzenie, które wywołuje zgorzelenie i oburzenie; też: atmosfera wokół takiego wydarzenia. Na podstawie definicji i wiersza uzupełnij poniższy schemat.

ŻYCIE	NARODZINY
.....	
.....	
ŚMIERĆ	ZMARTWYCHWSTANIE
.....	
.....	

Zadanie 5. W wierszu *bez* Różewicz pisał: **życie bez boga jest możliwe / życie bez boga jest niemożliwe**. Przeczytaj raz jeszcze trzy końcowe fragmenty analizowanego wiersza i spróbuj odpowiedzieć na pytanie: **dlaczego według poety życie bez Jezusa jest nic niewarte?**

.....

.....

.....

Zadanie 6. W ramach podsumowania dzisiejszej lekcji, umieść na układance **cztery**, Twoim zdaniem, **najistotniejsze problemy**, które Różewicz podejmuje w swoim wierszu.

Załącznik 2

Grupowa karta pracy

Po lekturze wiersza spróbujcie zastanowić się nad trzema problemami poruszonymi w wierszu. Swoje propozycje zapiszcie w tabeli znajdującej się poniżej. Na wykonanie zadania macie 5 minut. Lider zespołu zaprezentuje wyniki Waszej pracy. Powodzenia! ☺

Co jest Waszym zdaniem tematem wiersza?	Wymieńcie bohaterów lirycznych pojawiających się w utworze	Do jakich tekstów (kultury), Waszym zdaniem, odwołuje się poeta?

Piotr Pochel jest nauczycielem języka polskiego w Szkole Podstawowej nr 15 im. A. Szklarskiego w Mysłowicach, autorem m.in. monografii „Intertekstualne gry w lirycie Jana Lechonia i Tadeusza Różewicza”.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2016/2017

■ SZKOLENIA DLA RAD PEDAGOGICZNYCH DYDAKTYKA PRZEDMIOTOWA I NARZĘDZIA DYDAKTYCZNE:

- Szkolny program czytelnictwa – jak motywować uczniów do czytania
- Skuteczne nauczanie:
 - Jak uczyć ciekawie, nowocześnie, efektywnie
 - Jak uczyć, żeby nauczyć
 - Każdy uczeń może osiągnąć sukces
- Humor w nauczaniu – nauczanie przyjazne mózgowi
- Nauczanie z pasją
- Innowacje i eksperymenty pedagogiczne
- Nowoczesne nauczanie – wykorzystanie metody WebQuestów
- Nauka przyjemnością. Przegląd metod aktywizujących z wykorzystaniem komputera i Internetu
- Myślenie kreatywne – wspieranie rozwoju i talentów uczniów

Kontakt: e-mail: kursy@womkat.edu.pl; tel.: 32 203 66 40; 32 259 98 85; fax: 32 203 66 40

Z METODĄ W PROGRAMOWANIE WCZESNOSZKOLNE.

Innowacja pedagogiczna

MICHAŁ LEGIERSKI

Rada ds. Informatyzacji Edukacji przy MEN propozycje zmian w podstawie programowej informatyki przedstawiła rok temu. W nowej podstawie dotyczącej pierwszego etapu edukacyjnego mocno akcentuje się rozwijanie takich kompetencji, jak kreatywność i innowacyjność, a także umiejętności krytycznego i logicznego myślenia. Zmiany, którymi chcę się tu zająć, dotyczą wprowadzenia elementów z zakresu przygotowania do programowania w edukacji wczesnoszkolnej.

W podstawie można przeczytać, że uczeń:

- 1) *układa w logicznym porządku: obrazy, teksty, polecenia (instrukcje) składające się m.in. na codzienne czynności;*
- 2) *tworzy polecenie lub sekwencję poleceń dla określonego planu działania, prowadzące do osiągnięcia celu;*
- 3) *rozwiązuje zadania, zagadki i łamigłówki prowadzące do odkrywania algorytmów.¹*

Przygotowując uczniów do myślenia abstrakcyjnego i podstaw programowania, nauczyciel powinien wykorzystywać inne treści zawarte w podstawie i stopniowo przybliżać dzieciom pojęcia z edukacji informatycznej. W edukacji wczesnoszkolnej zajęcia informatyczne powinny odbywać się w przestrzeni

klasy – dzieci korzystają na tym etapie z liczmanów, gier planszowych, materiału naturalnego czy form plastycznych, technicznych, nie używają zaś komputerów czy innych urządzeń. Wprowadzanie tego typu zmian w klasach I – III nie narazi budżetów szkół na kosztowne zakupy sprzętowe lecz, trzeba przyznać, jest sporym wyzwaniem dla samych nauczycieli. Wymaga bowiem od nich niezwyklej kreatywności i zrozumienia sedna nauczania algorytmów w aspekcie myślenia komputacyjnego.²

Od kilku miesięcy odwiedzam placówki szkolne, prowadząc szkolenia dotyczące nowej metody edukacyjnej EduMX i narzędzia dydaktycznego EduMATRIX i zaobserwowałem, że nauczyciele wczesnoszkolni nie kryją obaw związanych ze zmianami. Często powtarza się zdanie: *Jak mamy uczyć, skoro sami często tego nie rozumiemy?* Moim zadaniem za każdym razem jest przekonać, że *nie takie programowanie straszne, jak je malują*. Konieczna jest jednak metoda i jakaś pomoc, z której w prosty, przyjazny i ciekawy sposób może skorzystać nauczyciel. W tym roku ukazała się monografia pod red. naukową prof. Andrzeja W. Mitasa (UŚ) pt. *System komplementarnego nauczania algorytmiki w aspekcie myślenia komputacyjnego*.³ Choć sam tytuł brzmi skomplikowanie,

jest to jednak publikacja dotycząca konkretnej metody i praktycznego jej zastosowania w rzeczywistej przestrzeni. Autorzy omawianej tu metody w sposób innowacyjny podeszli do sprawy uczenia programowania, tworząc przestrzeń do wizualizacji algorytmu, który, *najprościej rzecz ujmując, jest sekwencją operacji, albo określeniem zasad, wedle których można wykonać zadanie*.⁴ Koncepcja przestrzennej wizualizacji algorytmów nie jest odkryciem nowym, już bowiem od wieków stosuje się uczenie pewnych schematów za pomocą np. liczmanów. Jednakże proponowane rozwiązanie oparte na macierzy – matrycy (stąd nazwa EduMATRIX), wypełnionej drewnianymi sześciąciami, umożliwia ilustrowanie relacji i operacji znamienych dla algorytmiki tak, że staje się to *szczególnie atrakcyjne dla uczniów uwikłanych często w narzucony i niemodyfikowalny świat wirtualny*.⁵ Odkryto, że przez metodę **EduMX** (ang. **Education by Multipurpose eXtensions**, pol. edukacja wieloczynnikowa) wyzwala się edukacyjna synergia tych, którzy uczą i tych, którzy ucząją. W procesie patentowym określono, jak szerokie może być zastosowanie tej metody i narzędzia we wspomaganiu doskonalenia umiejętności już nie tylko z zakresu matematyki i programowania, ale także:

- czytania i interpretowania znaków alfanumerycznych,
- stosowania operatorów do działań arytmetycznych,
- stosowania instrukcji zawierających elementy myślenia algorytmicznego, programowania
- oraz działań właściwych dla arkusza kalkulacyjnego.

Praca tą metodą w edukacji wczesnoszkolnej pozwala uniknąć zbyt częstego wykorzystania e-urządzeń w procesie lekcyjnym, na co zresztą kładzie też nacisk wspomniana nowa podstawa

¹ Podstawa programowa kształcenia ogólnego. Edukacja wczesnoszkolna, s. 44, www.men.gov.pl

² Terminem **myślenie komputacyjne** (ang. *computational thinking*) określa się procesy myślowe towarzyszące formułowaniu problemów i ich rozwiązań w postaci umożliwiającej ich efektywną realizację z wykorzystaniem komputera. Obejmuje on szeroki zakres intelektualnych metod i narzędzi, mających swoje źródło w informatyce, wywodzących się z komputerowego przetwarzania informacji i rozwiązywania problemów z pomocą komputerów w różnych dziedzinach. Integruje ludzkie myślenie z możliwościami komputerów. Według Jeannette Wing, która ukuła ten termin (2006), myślenie komputacyjne określa użyteczne postawy i umiejętności, jakie każdy, nie tylko informatyk, powinien starać się wykształcić i stosować. Dzięki takiemu szerokiemu spojrzeniu na kompetencje informatyczne, informatyka nie jest ograniczana do nauki o komputerach, ale dostarcza metod dla działalności umysłowej, które mogą być wykorzystane z korzyścią dla innych dziedzin, jak i w codziennym życiu.

³ System komplementarnego nauczania algorytmiki w aspekcie myślenia komputacyjnego. Monografia. Red. A. W. Mitas. Publisher Innowacje, Goleśzów 2016.

⁴ T. Kopczyński: *Myślenie komputacyjne jako imperatyw XXI wieku w kontekście nadmiaru łatwej do pozyskania informacji, system komplementarnego nauczania algorytmiki w aspekcie myślenia komputacyjnego*. Monografia. Red. Andrzej W. Mitas. Goleśzów, s. 11.

⁵ A. W. Mitas: *Wybrane problemy algorytmiki, system komplementarnego nauczania algorytmiki w aspekcie myślenia komputacyjnego*. Monografia. Red. Andrzej W. Mitas. Wyd. 1. Publisher Innowacje, Goleśzów 2016, s. 22.

programowa. Pomoc dydaktyczna EduMATRIX⁶ stanowi swoistego rodzaju zeszyt ćwiczeń, w którym uczeń nie pisze tradycyjnie (ręcznie), lecz wypełnia go i obsługuje jak aplikację komputerową.

Wykonane z drewna elementy są przyjemne w dotyku, stymulują rozwój zdolności manualnych dziecka i pozytywnie wpływają na jego postrzeganie i odczuwanie. Taki sposób pracy wydaje się być

więc dla ucznia atrakcyjną (i zdrową!) alternatywą, zarówno wobec zeszytu papierowego, jak i komputera, tabletu czy smartfonu.

Michał Legierski jest byłym nauczycielem II LO im. M. Kopernika w Cieszynie, koordynatorem projektu EduMATRIX.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2016/2017

KURSY DOSKONALĄCE TECHNOLOGIA INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNA:

- Programowanie w Baltie (dla klas I – III i IV – VI SP)
- Tworzenie prezentacji: w PREZI, w PowerPoint
- Projektowanie stron www (część I – XHTML, część II – dla zaawansowanych)
- Joomla – system zarządzania treścią strony internetowej (3 części – Podstawy (I); Projektowanie szablonów (II); Projektowanie własnych modułów do szablonów (III))
- Dynamiczne strony www (PHP)
- Grafika komputerowa
- Platforma Moodle wspomaga dydaktykę
- Praca w chmurze

Kontakt: e-mail: kursy@womkat.edu.pl; tel.: 32 203 66 40; 32 259 98 85; fax: 32 203 66 56

Specjalna oferta szkoleń dla rad pedagogicznych

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach organizuje 1, 2, 3-dniowe szkolenia dla rad pedagogicznych. Oferujemy kompleksową obsługę: noclegi, wyżywienie, imprezy integracyjne i kulturalne w dowolnym wybranym miejscu i na dowolny temat.

Kalkulacja indywidualna po uzgodnieniu potrzeb.

Kontakt: dr n zdr. Tomasz Grad, tel.: 32 258 22 09, e-mail: tg@womkat.edu.pl

Redakcja „Forum Nauczycieli”

zaprasza do współpracy i do dzielenia się uwagami
o zamieszczanych w piśmie artykułach.

Propozycje artykułów możecie Państwo przysyłać pocztą (wydruk i CD)
lub pocztą elektroniczną pod adresem: forum@womkat.edu.pl

Przypominamy, że na stronie RODN „WOM” (www.womkat.edu.pl)
znajduje się forum dyskusyjne.

⁶ Zdobywca Złotego Medalu w kategorii Pomoc dydaktyczna Salon Technologii i Wyposażenia dla Edukacji w Targach Kielce 2016.

PROMOCJA CZYTELNICTWA W BIBLIOTECIE SZKOLNEJ

– na przykładzie

IV Liceum Ogólnokształcącego
im. gen. S. Maczka w Katowicach

ELŻBIETA KASPRZYSZAK

Czytelnictwo to ważna sfera w życiu ucznia, bowiem rozwija jego wrażliwość estetyczną, pływa na rozwój intelektualny, kształtuje wyobraźnię i postawę twórczą, rozwija życie emocjonalne, ma doniosłe znaczenie dla wychowania społecznego.

Książka może wpływać na kształtowanie więzi rodzinnych i pogłębianie wrażliwości moralnej czytelnika. Czytanie podnosi nie tylko poziom rozwoju mowy, ale również rozwoju procesów poznawczych, myślenia i strony emocjonalnej osobowości.

Literatura może grać ważną rolę w wychowaniu uczniów. Z punktu widzenia psychologii, czytanie książek zaspokaja potrzeby estetyczne, dostarcza wzorów zachowań, pozwala na utożsamianie się z bohaterem. Dostarcza informacji o świecie zewnętrznym, ale też rozrywki.

Literatura dla młodzieży może też pełnić inne funkcje, np. ukazywać piękno ojczystego kraju czy świata, wzbudzać zainteresowanie przyrodą.

Podkreślić należy następujące funkcje lektury:

- wzbogacanie biernego i czynnego słownictwa,
- pomoc w ogólnym opanowaniu języka,
- podniesienie poziomu kultury słowa,
- wzbogacenie konstrukcji składniowo-stylistycznej wypowiedzi,
- podniesienie poziomu zrozumienia struktury większych całości myślowych,
- doskonalenie formy dźwiękowej języka ucznia (artykulacji, akcentu, przestankowania, siły głosu, modulacji, tempa),

- podniesienie poziomu rozwoju procesów poznawczych, myślenia i strony emocjonalnej osobowości,
- poszerzenie wiadomości ucznia o własnym regionie, kraju, świecie, społeczeństwie i ludzkości.

Literatura to odpowiednio dobrane słowa, piękna forma stworzona przez mistrzów pióra, sądy wyrażone w sposób doskonalszy, niż my możemy to zrobić.

Nastolatki są już dużo bardziej krytyczne, jeśli chodzi o polecane lektury. Dojrzewający człowiek, poszukujący usilnie wzorów, konstruuje dopiero obraz własnego ja, w literaturze może znaleźć tworzywo do budowania samodzielnie własnej osobowości.

Dodatkowo ważne w wychowaniu jest to, że książka może stać się płaszczyzną kontaktu i porozumienia między pokoleniami.

Dlaczego warto czytać?

- Ludzie, którzy czytają, są mądrzejsi; książki dostarczają wiedzy i informacji.
 - Książki są dobrym tematem do rozmów.
 - Książki stawiają pytania pobudzające do dalszych przemyśleń.
- Czytanie:
- wzbogaca słownictwo,
 - poprawia pamięć, wyobraźnię i koncentrację,
 - niweluje stres, poprawia humor,
 - pomaga w pisaniu,
 - jest oknem na świat,
 - jest tanią rozrywką, zwłaszcza gdy korzystamy z bibliotek.

Będąc nauczycielem bibliotekarzem w IV Liceum Ogólnokształcącym im. gen. S. Maczka w Katowicach, wie-

le uwagi oraz bibliotecznych akcji poświęcałam promowaniu czytelnictwa, rozwijaniu zainteresowań, gustów czytelniczych oraz kultury literackiej wśród młodzieży szkolnej. Uważam, że nauczyciel bibliotekarz tak jak nauczyciel przedmiotu powinien zadbać o twórcze zagospodarowanie wolnego czasu młodzieży szkolnej. Z mojej inicjatywy działa w szkole **Koło Miłośników Książki i Biblioteki**. Udało mi się co roku zaangażować do współpracy w bibliotece szkolnej kilkunastu uczniów. Członkowie koła uczą się samodzielnej, twórczej pracy, angażując się w imprezy czytelnicze, pracę z księgozbiorem biblioteki, dbając o właściwe zaprezentowanie siebie w liceum oraz w środowisku lokalnym, a nawet w kraju.

Zajęcia odbywają się w bibliotece szkolnej w czasie wolnym od zajęć dydaktycznych. Po szkoleniu nt. pracy w wypożyczalni młodzież szkolna opracowywuje księgozbiór (opieczutowywanie lektur, tworzenie i naklejanie sygnatur), odnotowuje wypożyczenia książek i czasopism, naprawia zniszczone książki. Uczniowie są bardzo pomocni przy wypożyczaniu oraz układaniu woluminów na półkach. Te czynności pomagają im poznać księgozbiór wypożyczalni i czytelni. Potrafią właściwie wykorzystać źródła informacji znajdujące się w bibliotece i udostępniać je, a także polecać swoim szkolnym rówieśnikom.

Uczniowie współpracujący z biblioteką szkolną poszerzają więc wiedzę o niej i o książce, nabywają praktycznych umiejętności z zakresu techniki bibliotecznej, kształtują w sobie takie cechy charakteru, jak poczucie odpowiedzialności za przyjęte obowiązki, systematyczność, samodzielność, poszanowanie mienia społecznego. Praca w kole daje możliwość ujawnienia i rozwijania zdolności plastycznych, recytatorskich, pisarskich, organizacyjnych.

Członkowie koła promują wśród pozostałych uczniów formy pracy w bibliotece. Dokładnie poznają księgozbiór biblioteki szkolnej, który polecają swoim koleżankom i kolegom. W efekcie coraz więcej chętnych zgłasza się do pomocy w bibliotece i spędza czas wolny w czytelni. Dzięki temu licealiści częściej nas odwiedzają, a tym samym wypożyczają więcej książek. Częściej wykorzystują szkolny księgozbiór do

nauki. Licznie uczestniczą w imprezach bibliotecznych. Udało nam się osiągnąć wzrost czytelnictwa o 100%.

Członkowie koła oraz zwycięzcy konkursów czytelniczych nagradzani są na uroczystych akademiach szkolnych przez dyrektora szkoły książkami i dyplomami.

W ramach działalności edukacyjnej, licealiści uczestniczą w **lekcjach bibliotecznych** dotyczących m.in. historii książki, elektronicznych katalogów, tworzenia bibliografii załącznikowej, działalności instytucji kultury na Śląsku, technik czytania i zapamiętywania, znaczenia książki w życiu człowieka, korzyści wynikających z czytania tekstów literackich.

Członkowie koła zapoznają się z życiem i twórczością najbardziej znanych autorów młodzieżowych bestsellerów. Myślę, że te działania pomagają w kształtowaniu u młodzieży chęci pogłębiania przez nich wiedzy, dążenia do samokształcenia.

Zorganizowałam dla członków koła i chętnych licealistów **cykliczne warsztaty biblioterapeutyczne**. Zajęcia poprowadziły dr Małgorzata Gwadera z Wydziału Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Śląskiego oraz kierowniczka Filii Biblioteki Pedagogicznej w Chorzowie, Jolanta Drosdział. Tematy zajęć to m.in.: *Kobiecość niejedno ma imię*, *Spotkania z wyobraźnią*, *Nie daj się zwilczyć*. Na tych spotkaniach uczniowie nauczyli się radzić sobie ze stresem, wykorzystując odpowiednio wybrane teksty literackie. Licealiści dowiedzieli się, że właściwa lektura umożliwia rozwiązywanie nękających ich problemów, może pomóc w nabraniu dystansu do siebie i własnych kłopotów. Nauczyli się definiować emocje i uczucia, akceptować siebie. Uczniowie liceum świetnie radzili sobie ze stawianymi im przez prowadzących zadaniami. Aktywnie i twórczo pracowali w czasie warsztatów. Bardzo chętnie brali udział w przygotowanych dla nich grach dydaktycznych, rozwiązywali testy. Ich wypowiedzi ustne dotyczące tematów zajęć były bardzo rozsądne, przemyślane, dojrzałe. Potrafiliby zwalczyć tremę i nieśmiałość związane z wystąpieniami publicznymi, doskonalili własną samoocenę. Przyswoili sobie wiedzę na temat leczenia książki.

Rozwojowi kultury czytelniczej wśród licealistów służyły też **spotkania z pisarzami**, organizowane przez pracowników Biblioteki Miejskiej Filii nr 11 w Katowicach. Uczniowie mieli okazję poznać osobiście znanych pisarzy, wysłuchać ich relacji o pracy autora książek, o konieczności posiadania ogromnej wiedzy związanej z zagadnieniami, problemami opisywanymi w ich tekstach literackich. Poznali, jakie wartości pragnie przekazać czytelnikom każdy z nich. Pisarze opowiadali o swoich doświadczeniach w pracy zawodowej i pasjach. Licealiści mieli okazję spotkać znaną autorkę literatury dla młodzieży Martę Fox, pisarkę literatury fantasy Annę Brzezińską, a także uczestniczyć w spotkaniu promującym powieść Victorii Orwellskiej *Kod Władzy*.

Członkowie koła włączyli się również w akcję *Cała Polska Czyta Dzieciom*. Raz w tygodniu dwoje lub troje licealistów czyta bajki dzieciom w Miejskim Przedszkolu nr 20 w Katowicach. Celem spotkań z wychowankami przedszkola jest rozwijanie u dzieci zainteresowań tekstem literackim, wzbogacanie ich słownictwa, pamięci, kształtowanie postaw twórczych. Młodzież uczy się organizacji pracy, właściwego zaprezentowania się w czasie publicznych wystąpień, głośnego czytania ze zrozumieniem. Licealiści czytają i omawiają z wychowankami przedszkola pięknie ilustrowane teksty i morały bajek, baśni pisarzy klasyki dziecięcej oraz wierszy dla dzieci. W warsztatach pomagają piękne, kolorowe rekwizyty nawiązujące do czytanej lektury.

Zapraszamy również dzieci do biblioteki szkolnej w naszym liceum, w której członkowie koła przygotowują dla nich liczne niespodzianki. Wychowankowie przedszkola uczestniczą w konkursach, grach, zabawach dydaktycznych, zgaduj-zgadulach na temat czytanych im wcześniej tekstów literackich, znaczenia książek, bibliotek. Stają się aktorami w przedstawieniach, np. do wiersza *Abecadło* Juliana Tuwima. Uczą się wierszyków o poszanowaniu książek. Dowiadują się o głównych zasadach pracy w bibliotece. Za aktywny udział w warsztatach, które prowadzą licealiści, uroczystie wręczamy nagrody książkowe. Mamy nadzieję, że dzięki tej akcji zamilowania czytelnicze przedszkolaków wzrosną.

Współpracujemy z Pedagogiczną Biblioteką Wojewódzką w Katowicach. Uczniowie zapoznali się z pracą tej biblioteki, jej księgozbiorem oraz brali udział w zajęciach organizowanych przez jej pracowników: we wspomnianych już warsztatach biblioterapeutycznych i lekcjach bibliotecznych dotyczących tworzenia bibliografii załącznikowej, poszukiwań odpowiednich materiałów przygotowujących do egzaminu maturalnego, a znajdujących się w zbiorach PBW.

Uczniowie bardzo chętnie, wykazując ogromną pomysłowość, dążą do pogłębiania wiedzy, promują szkołę, rywalizując z młodzieżą innych szkół ponadgimnazjalnych w **licznych konkursach czytelniczych o zasięgu wojewódzkim i ogólnopolskim**, osiągając pierwsze lokaty, a także wyróżnienia. Potyczki dotyczą wiedzy o książce, bibliotece i literaturze. Członkowie koła próbują swoich sił w konkursach recytatorskich, poetyckich, literackich. Tworzą prezentacje multimedialne na temat znaczenia książek, bibliotek i czytelnictwa. Ogromnym osiągnięciem było dostanie się reprezentantki liceum do finału Ogólnopolskiej Olimpiady Bibliologicznej i Informatologicznej organizowanej przez Katedrę Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego.

Członkowie Koła Miłośników Książki i Biblioteki biorą również udział w konkursach czytelniczych, często organizowanych w bibliotece szkolnej. Okazje ku temu to np. obchody święta: *Październik miesiącem bibliotek szkolnych* (ustanowionego przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Bibliotekarstwa Szkolnego), czy też *Dzień Książki i Praw Autorskich*. Licealiści przygotowują się do potyczek szkolnych i międzyszkolnych z godnym podziwu entuzjazmem, oczywiście korzystając z księgozbioru biblioteki szkolnej, podnosząc tym samym czytelnictwo.

Członkowie koła organizują i nadzorują **Książkową Listę Przebojów**. W czasie jej trwania licealiści głosują na najciekawszą ich zdaniem literaturę. Propozycje uczniów brane są pod uwagę przy zakupie książek do biblioteki szkolnej. Reklamujemy je na blogu biblioteki szkolnej, aby zapoznali się z nimi wszyscy uczniowie szkoły.

W ramach działalności Koła Miłośników Książki i Biblioteki pracuje zespół

redakcyjny. Dzięki inwencji uczniów powstają **gazetki edukacyjno-informacyjne**, które umieszczamy na korytarzu szkolnym, aby były dostępne dla wszystkich. Tematy gazetek dotyczą między innymi ważnych wydarzeń literackich, tradycji w naszym kraju, sylwetek znanych uczonych i oczywiście twórczości pisarzy polskich oraz zagranicznych. Systematycznie promujemy nowo zakupione do biblioteki książki w formie ich krótkiego opisu i recenzji. W gazetkach młodzież umieszcza mądre cytaty znanych pisarzy i filozofów, które najlepiej oddają znaczenie literatury w życiu człowieka. Nie brakuje tu również humoru o bibliotece i bibliotekarzach. Uczniowie tworząc te informacje, wykorzystują swoje umiejętności plastyczne, a także techniki kompute-

rowe. Uczą się wyszukiwania informacji w tradycyjnych i elektronicznych źródłach oraz właściwego, atrakcyjnego przekazania wiadomości. Ich prace przyciągają uwagę czytelników.

Wykonują również piękne kolorowe zakładki do książek dla swoich kolegów oraz zaprzyjaźnionych dzieci z przedszkola, którymi obdarowujemy chętnych przy okazji różnych imprez bibliotecznych (np. konkursy czytelnice, pożegnanie kolegów i koleżanek klas maturalnych). Na zakładkach widnieją piękne, mądre cytaty o wartości książek i ich czytania.

Na spotkaniach członkowie koła dyskutują o przeczytanych książkach oraz o swoich pozaszkolnych zainteresowaniach, przygodach, spotkaniach z ciekawymi ludźmi. Próbuje- my roz-

wiązać pojawiające się w ich życiu problemy.

Organizujemy dla uczniów i pracowników szkoły **Słodkie wróżby andrzejkowe**. Licealiści odwiedzający nas w tym dniu wybierają dla siebie ciastka z umocowanymi na nich przepowiedniami na najbliższe miesiące. Oczywiście nie może zabraknąć **Wróżb z książką**. Ta impreza jest okazją do spotkań młodzieży oraz pracowników liceum w bibliotece szkolnej, do żartów i radości, zachętą do wypożyczania książek. W tym dniu pada rekordowa liczba wypożyczeń.

Wszystkie inicjatywy, przedsięwzięcia, sukcesy młodzieży opisujemy na **blogu biblioteki szkolnej** oraz dokumentujemy zdjęciami.

Elżbieta Kasprzyszak jest emerytowanym nauczycielem bibliotekarzem IV LO im. gen. S. Maczka w Katowicach.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2016/2017

KURSY DOSKONALĄCE BIBLIOTEKI SZKOLNE. EDUKACJA KULTUROWA:

- › Wykorzystanie bezpłatnych aplikacji w bibliotece szkolnej
- › Blog biblioteczny – tworzenie atrakcyjnego miejsca w sieci
- › Profesjonalna strona WWW biblioteki na platformie WordPress
- › Fanpage biblioteki – pokaż się swoim czytelnikom
- › Bibliotekarz jako broker informacji
- › Działania promocyjne w bibliotece szkolnej

Kontakt: e-mail: kursy@womkat.edu.pl; tel.: 32 203 66 40; 32 259 98 85; fax: 32 203 66

NOWE inspiracje
Festiwal edukacyjny „WOM” 2017

**Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach
zaprasza na:**

Festiwal Edukacyjny „Nowe Inspiracje” i XX Giełdę Wydawców

– święto oświaty, organizowane od 20 lat we współpracy z wieloma podmiotami,
których działalność sprzyja podnoszeniu jakości pracy szkół
(22 kwietnia 2017 r.)

**REGIONALNY OŚRODEK DOSKONALENIA
NAUCZYCIELI „WOM”**

40-132 Katowice
ul. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego 7

adres internetowy:
strona internetowa:
centrala telefoniczna:

DYREKTOR
mgr Anna Zakrzewska-Zamora

WICEDYREKTOR
dr Tomasz Grad

**ZASTĘPCA DYREKTORA DS.
ADMINISTRACYJNO-EKONOMICZNYCH**
mgr Beata Żurowicz

PRACOWNIA ROZWOJU ZAWODOWEGO NAUCZYCIELI
dr Barbara Ziółkowska – kierownik
mgr Renata Chmielewska
dr Barbara Czwartos
mgr Joanna Drążek
mgr Ewa Jakubowska
mgr Marianna Kłyk
mgr Mariola Lux
dr Paweł Matyszkiewicz
Maria Syta

PRACOWNIA ZARZĄDZANIA I ANALIZ OŚWIATOWYCH
dr Jerzy Grad – kierownik
mgr Krzysztof Bednarek
mgr Cezary Lempa
mgr Renata Stanek-Kozłowska

PRACOWNIA EDUKACJI ZAWODOWEJ I MIĘDZYKULTUROWEJ
mgr Anna Czarlińska-Wężyk – kierownik
mgr Maria Kaczmarek
mgr Małgorzata Łukaszewska

PRACOWNIA INFORMACJI PEDAGOGICZNEJ
mgr Andrzej Musiał – kierownik
mgr Bohdan Doboszyński
mgr Aldona Ferdyn
mgr Iwona Kruszevska-Stoły
mgr Maria Wilk

DZIAŁ SZKOLEŃ

GŁÓWNY KSIĘGOWY – mgr Elżbieta Wiktorzak

KADRY – mgr Agnieszka Frejno

sekr@womkat.edu.pl
www.womkat.edu.pl
(32) 258 13 97, (32) 203 59 67

tel. (32) 258 22 09; e-mail: azamora@womkat.edu.pl

tel. (32) 258 22 09; e-mail: tg@womkat.edu.pl

tel. (32) 203 59 67 w. 220; e-mail: bzurowicz@womkat.edu.pl

tel. w. 224; e-mail: zb@womkat.edu.pl
tel. w. 119; e-mail: rchmielewska@womkat.edu.pl
tel. bezp. (32) 258 38 01; w. 122; e-mail: bczwartos@womkat.edu.pl
tel. bezp. (32) 258 38 01; w. 122; e-mail: jdrazek@womkat.edu.pl
tel. w. 202; e-mail: ejakubowska@womkat.edu.pl
tel. w. 224; e-mail: mk@womkat.edu.pl
tel. w. 119; e-mail: ml@womkat.edu.pl
tel. bezp. (32) 259 98 35; w. 203; e-mail: pm@womkat.edu.pl
tel. w. 119; e-mail: msyta@womkat.edu.pl

tel. w. 213; e-mail: jgrad@womkat.edu.pl
tel. w. 221; e-mail: kb@womkat.edu.pl
tel. w. 221; e-mail: cezaryl@womkat.edu.pl
tel. w. 217; e-mail: rsk@womkat.edu.pl

tel. w. 223; e-mail: aczarli@womkat.edu.pl
tel. bezp. (32) 259 98 48; w. 212; e-mail: mkaczmarek@womkat.edu.pl
tel. w. 208; e-mail: mlukaszewska@womkat.edu.pl

tel. bezp. (32) 203 78 46; w. 120; e-mail: amusial@womkat.edu.pl
tel. w. 201; e-mail: forum@womkat.edu.pl
tel. w. 201; e-mail: aferdyn@womkat.edu.pl
tel. w. 124; e-mail: ika@womkat.edu.pl
tel. bezp. (32) 203 78 46; w. 120; e-mail: mw@womkat.edu.pl

tel./fax (32) 203 66 56, (32) 203 66 40; w. 206, 207
e-mail: kursy@womkat.edu.pl, szkolenia@womkat.edu.pl

tel. bezp. (32) 259 98 69; w. 204 i 205

tel. w. 214; e-mail: kadry@womkat.edu.pl

REGIONALNY OŚRODEK DOSKONALENIA NAUCZYCIELI „WOM” W KATOWICACH

proponuje Państwu
kursy kwalifikacyjne i doskonalące z zakresu:

- › organizacji i zarządzania oświatą
- › polityki edukacyjnej w gminie, powiecie, województwie
- › diagnozy pracy szkoły
- › prawa oświatowego
- › awansu zawodowego nauczyciela
- › edukacji medialnej
- › pomiaru dydaktycznego
- › samooceny pracy szkoły
- › aktywizujących metod nauczania
- › programów autorskich i innowacji
- › pedagogiki dla nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących
- › pedagogiki dla nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych i praktycznej nauki zawodu
- › przedmiotów ogólnokształcących
- › edukacji wczesnoszkolnej
- › podstaw programowych
- › nauczania i wychowania integracyjnego
- › pedagogiki przedszkolnej
- › edukacji europejskiej
- › edukacji regionalnej
- › edukacji ekologicznej
- › edukacji prozdrowotnej
- › edukacji zawodowej
- › języków obcych
- › emisji głosu i techniki mówienia
- › surdopedagogiki
- › pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej
- › terapii pedagogicznej
- › agresji w szkole
- › oligofrenopedagogiki
- › wychowania do życia w rodzinie
- › przedsiębiorczości
- › kształtowania postaw przedsiębiorczych w szkole zawodowej
- › umiejętności kluczowych
- › obsługi komputera
- › Internetu
- › bibliotekoznawstwa, bibliotekarstwa
- › pracy kierowników i wychowawców placówek wypoczynku oraz kierowników wycieczek

Proponujemy również:

- › materiały informacyjne o działalności ośrodka
- › publikacje poświęcone najnowszym rozwiązaniom metodycznym

